

BUDAPEST SZÉKES FŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALÁNAK
KÖZLEMÉNYEI.

XXVII.

AZ 1896. ÉVI NOVEMBER HÓ 15-ÉN

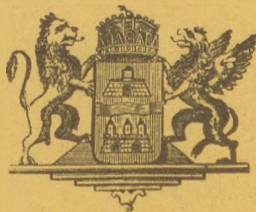
TARTOTT

NÉPÖSSZEÍRÁS EREDMÉNYEI

IRTA

DR. KÖRÖSY JÓZSEF,

a fõv. statisztikai hivatal igazgatója.

BUDAPEST, 1898.

GRILL KÁROLY UDVARI KÖNVEKERESKEDÉSE.

Ára 75 kr.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

AZ 1896. ÉVI NOVEMBER HÓ 15-ÉN

TARTOTT

NÉPÖSSZEIRÁS EREDMÉNYEI.

BUDAPEST SZÉKES FŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALÁNAK
KÖZLEMÉNYEI.

XXVII.

AZ 1896. ÉVI NOVEMBER PÓ 15-ÉN

ТАВТОТ

NÉPÖSSZEÍRÁS EREDMÉNYEI

BUDAPEST, 1898.

GRILL KÁROLY KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE

AZ 1896. ÉVI NOVEMBER HÓ 15-ÉN

TARTOTT

NÉPÖSSZEÍRÁS EREDMÉNYEI

IRTA

Dr. KÖRÖSY JÓZSEF

A SZÉKESFŐVÁROSI STATISZTIKAI HIVATAL IGAZGATÓJA.

BUDAPEST, 1898.

GRILL KÁROLY UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE

STATISZTIKA ÉS STATISZTIKAI MÓDSZEREK

KÖNYV

1921

1921. ÉVI ZSZEPTEMBER 15-ÉN

1921

1921. ÉVI ZSZEPTEMBER 15-ÉN

NEPÖSSZEIRÁS ÉS FREDMENYEI

NEPÖSSZEIRÁS ÉS FREDMENYEI

MAGY. AKADEMIÁ;
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST 1921

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: DR. SZÉKELY FERENCZ

A nemzetközi megállapodások értelmében a legtöbb állam minden tizedik év végén általános népszámlálást rendel el. A gyorsan fejlődő városokban a tíz évi időköz a közigazgatás szempontjából nagyon hosszúnak bizonyulván, a közben eső években is szoktak kisebb szabású népösszeírásokat rendezni, melyek azonban — már csak a költségekre való tekintetből is — rendszeren csak a pusztán népszám megállapítására szorítkoznak. Budapest székesfővárosban ily kisebb összeírások 1876. január 1-én és 1886. július 1-én eszközöltettek, a melyeknek eredményei egyfelől Havi Füzetek 34-ik számában (1876. márczius), másfelől XXI. számú Közleményünkben vannak közzé téve. Az 1896. évben fogantatott összeírás, melynek eredményeit ezen Közleményünk tartalmazza, eszerint a harmadik olynemű felvétel. Ezen összeírás célja eredetileg csak az óvó- és tanköteles gyermekek számának megállapítása volt, és ez okból az összeírás hatánapjául november 15-ike jelöltetett ki; mivel azonban egy ilyen, lakásról-lakásra haladó összeírás keresztülvitele alkalmával az össznépeesség száma, a költségek szaporítása nélkül, szintén meg volt állapítható: felhasználtuk ezt az alkalmat, hogy ezen különleges célból elrendelt összeírással a népeesség összeírását is kapcsoljuk össze. Ez a körülmény magyarázza meg egyúttal, miért tartalmazza Közleményeink ezen füzete a tankötelesek összeírásának eredményeit is.

A jelen összeírás vezetése, valamint feldolgozása *Dr. Thirring Gusztáv* aligazgató úrra volt bízva.

Budapest, 1898. február 4 én.

Dr. Körösy József
igazgató.

Mielőtt azonban a statisztikai hivatal ezen javaslata a fővárosi tanács elé került volna, a tanács 39.902/95. sz. a. elrendelte, hogy a kerületi előljáróságok az 1894. évi XXXIII. t.-cz. 18. §-ának 4. pontja értelmében 1896. évi január 1-től 15-ikéig eszközöljék a *tanköteles, valamint a kisdédóvókba vagy gyermekmenhelyekbe való járdásra kötelezett gyermekek összeírását*, és ezen összeírás feldolgozását a statisztikai hivatalra bízta. A nevezett hivatal azonban november 9-én oly értelmű jelentéssel járult a tanács elé, hogy tekintettel arra, miszerint november 20—30. közt az 1895. évi VIII. t.-cz. által elrendelt nagy mezőgazdasági felvétel folyik, melynek végrehajtása szintén a kerületi előljáróságokra, illetve a statisztikai hivatalra van bízva; tekintve továbbá, hogy ugyanakkor tart a rendes adóösszeírás is, márczius 15-ikén pedig a népösszeírásnak kellene megtörténnie: nem látszik ajánlatosnak, hogy január első felében még a tanköteles gyermekek összeírása is külön eszközöltessék, mivel ekként a kerületi előljáróságok és a fővárosi közönség egy negyedév lefolyása alatt három, illetve négy összeírással terheltetnének; azon javaslatot terjesztette tehát a tanács elé, hogy a tanköteles gyermekek összeírása és a népösszeírás együttesen történjék, még pedig márczius 15-én, miáltal a felvétel költségei tetemesen lejjebb szállnának és a munka nagy része megtakaríthatnák. A fővárosi tanács december 5-én (46.866—47.013. sz. a.) a statisztikai hivatal javaslatát elfogadta és ezen hivatalt felhívta, hogy a kétrendbeli összeírás módozataira és költségeire nézve mielőbb részletes javaslatot tegyen.

A statisztikai hivatal 1896. január hó 19-én terjesztette be az összeírás tüzetes tervezetét és a felvételre szolgáló mintát. (L. az 5—8. lapon.) A tervezet szerint az összeírás legegyszerűbben és legolcsóbban oly módon volna eszközölhető, ha a főváros I—IX. kerületének *beltelkein*, valamint a X. kerület sűrűbben beépített belső részeiben (olyformán, mint ez az 1891-iki népszámlálás alkalmával körülíratott) a kérdőívek a kézbesítők által osztatnának ki minden egyes házba és öt nap múlva azok által gyűjtetnének ismét vissza, míg a *kütelkeken* a felvétel az erdészeti személyzet és a kerülők által eszközöltetnék, mi célra kívánatosnak látszik az összes kültelki felvételt az erdőmester által végeztetni és neki e célra a kültelki kerülőket is rendelkezésre bocsátani. A felvételt eszközölő közegek minden beltelki házivért (beleértve Kőbánya említett részét is) egy krajczárral, minden kültelki házivért két krajczárral, azonkívül minden be nem jelentett iskolakerülő tanköteles gyermek összeírásáért három krajczárral volnának díjazandók. Az összes költség mintegy 1000 frtra becsültetett. A fővárosi tanács február 1-én 51.751. sz. határozattal ezen javaslatot egész terjedelmében elfogadta, az 1000 frtnyi összeget kiutalványozta és a statisztikai hivatalt az összeírási minták kinyomatásával és a kerületi előljáróságok közt leendő szétosztásával megbízta.

Mialatt a statisztikai hivatal az összeírás előkészületeit elvégezte, sőt a kütelken az összeírás már tényleg kezdetét is vette, váratlan fordulat állott be ezen összeírás ügyében. A törvényhatósági bizottságnak márczius 4-én tartott közgyűlése ugyanis, 317/96. sz. a., a tanács által elrendelt népösszeírás — mint »a tervezett módon és mértékben leendő eszközlése mellett célra nem vezetőt« — elejtette, a tan- és óvóköteleseknek a népösszeírással kapcsolatosan tervezett összeírását pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 168. eln. sz. a. a fővárosi közigazgatási bizottsághoz intézett és a főpolgármester úr által a közgyűlésen bemutatott leirata értelmében függőben tartotta.

Az összeírásnak elejtése sok tekintetben sajnálandó volt. Mindenekelőtt kívánatos lett volna, hogy a küszöbön levő millennáris ünnepély történelmi jelentőségű évfordulója alkalmából, az ország fővárosának nagysága megállapíttassék; hozzájárul ehhez, hogy a fővárosi statisztikai hivatal a közbeeső kisebb összeírás elmaradása esetére, összes statisztikai számadásait egy teljes évtizeden keresztül csak hozzávetőleg kiszámított népszámra vonatkoztathatná, a mi oly rendkívül gyorsan emelkedő népesség mellett, minő Budapesté, okvetlenül téves következtetésekre vezet. A statisztikai hivatal ezért nem mondott le végképen azon reményről, hogy az összeírást kedvezőbb alkalommal mégis keresztül fogja vihetni. Ezen alkalom pedig csakhamar el is érkezett, a midőn ugyanis a közoktatásügyi miniszter úrnak 168. eln. sz. rendelete a 17.520. sz. rendelettel hatályon kívül helyeztetett, minek folytán a tanács június hó 13-án oda utasította a statisztikai hivatalt, hogy a tan- és óvóköteles gyermekeknek a tavasszal elhalasztott összeírásáról újból tegyen javaslatot. Hivatalunk erre ismét a márcziusi összeírásra készített tervezetet ajánlotta, az összeírás napjául pedig október 15-ét hozta javaslatba. Minthogy azonban az egyes házak népszámának ismerete már azért is szükséges volt, mivel ezen alapszám nélkül nem lett volna lehetséges az összeírt gyermekekről feladott adatok megbízhatóságát ellenőrizni, (a mint ezt később a következmények be is igazolták) az egyes házak, illetve emeletek össznépességére vonatkozó kérdőpont a felvételi mintába ismét felvétellett. A statisztikai hivatal ezáltal egy teljes népösszeírás anyagának birtokába került, a nélkül, hogy ez a fővárosnak több költséget okozott volna, mint tisztán az óvó- és tanköteles gyermekek összeírása.

A fővárosi tanács október 23-án 42.362/96. szám alatt kelt végzésével észrevétel nélkül helybenhagyta az összeírásra vonatkozó tervezetet, elfogadta a bemutatott felvételi mintát, és az összeírás módozataira vonatkozó 51.751/1895. számú határozat rendelkezéseit ismét érvénybe helyezvén, a statisztikai hivatalt az összeírás előkészítésére utasította. A hivatal ennél fogva a felvételi íveket 18.000 példányban újból kinyomatta, a szükséges utasításokat elkészítette és a kerületi előljáráóságok közbejöttével az egész felvételi műveletet megindította.

Az összeírás keresztülvitele.

A felvétel az előre megállapított módozatok szerint eszközöltetett. A felvételi minták kiosztása november 10—15-ike közt, azoknak begyűjtése november 20-ától kezdve történt meg, és pedig a beltelken az előljáráóságok kézbesítő személyzete és részben az adóbiztosok által (összesen 72 egyén), a kültelken pedig az erdő- és mezőrendészeti osztály személyzete (12 egyén) által. Az ekként begyűjtött anyag december hó folyamán érkezett a statisztikai hivatalba. Tekintettel azon körülményre, hogy az eljáró közegek egyéb nagymérvű túlterhelhetőségük mellett a bevallott adatok ellenőrzésére elegendő gondot nem fordíthattak, hogy továbbá a lakosság és illetve az összeírás eszközzésére kötelezett háztulajdonosok sem tanusítottak iránta kellő érdeklődést, kénytelenek voltunk az egész begyűlt anyagot tüzetes vizsgálat alá venni. E vizsgálatnak kettős célja volt: először meggyőződést szerezni arról, vajjon a felvétel teljes-e, azaz nem maradtak-e ki abból egyes házak, esetleg egész utcák? Másodsor

pedig, vajjon a bevallott adatok a tényleges állapotnak megfelelnek-e? Az e czélból követett eljárás a következő volt: A begyűlt anyag utcák és házzámok szerint rendeztetett; ezután a főváros legújabb részletes (1:5000 mértékű) térképe alapján megállapított és lajstromba vétetett, hogy minden házzám után érkezett-e be felvételi ív. Ugyanezen alkalommal félretétettek mindazon ívek, melyek hézagosan, vagy kézzelfoghatólag hamisan voltak kitöltve, vagy a hol a bejegyzett adatok helyessége iránt gyanu forgott fenn. Ezután az egész anyag házanként összehasonlított az 1891. évi népszámlálás megfelelő eredményeivel és a hol nagyobb eltérés (nevezetesen a népszám csökkenése) tapasztaltatott, a megfelelő felvételi ívek felülvizsgálatra adattak ki. Ezen hosszadalmas és fárasztó munka után következett a hiányos, hibás vagy kétséges anyagnak a helyszínén való kiigazítása. Ez akként történt, hogy hivatalunk közegei a kifogásolt házakban megjelentek, ott a háztulajdonos bevallásából és a bejelentési lapokból, a tényleges népszámot és a gyermekek számát, ill. iskolamulasztását megállapították, szükség esetén az egész házban — lakásról-lakásra haladva — a felvételt újból eszközölték. Ugyanezen alkalommal a hiányzó házzámokra vonatkozólag is megállapították, hogy a hiányzó számnak tényleg épület, avagy csak beépítetlen telek felel-e meg; az első esetben, vajjon az épület esetleg más utcára is szolgál-e és ott vétetett-e fel? Ezen felülvizsgálat, mely mintegy 2000 házra és majdnem valamennyi utcára kiterjedt, körülbelül öt hetet vett igénybe, de számos és igen jelentékeny javításokat szolgáltatott. Tapasztaltuk ugyanis, hogy a lakosságnak nagyobb tömege még ezen felette egyszerű összeírást sem tudta kellőleg megérteni; így voltak esetek, hogy a háztulajdonosok az iskolába járó gyermekeket iskolakerülők gyanánt irták be, a polgári lakosság számába csak az adófizetőket vélték beirandóknak, vagy hogy abba a tankötelesek számát belé nem foglalták, a lakosok száma helyett a lakófelek számát adták fel, egész emeleteket a felvételtől kihagytak, sok helyen az egész összeírást a kézbesítőkre bízták, a kik természetesen a ház viszonyait nem ismerhették és így téves adatokat irtak be. De gyakori volt azon eset is, midőn maguk a háztulajdonosok is csak úgy találomra irták be az adatokat, vagy az egész művelet fogantatását a házmesterekre bízták, kik azután képtelen dolgokat irtak be. Így történt ez — sajnos — leginkább a főváros két legműveltebb kerületében, a Bel- és Lipótvárosban, a hol a háztulajdonosok alig törődtek az összeírással. Aránylag legjobb volt a kültelekről beérkező anyag, a hol az erdészeti személyzet a főerdőmester úr erélyes ellenőrzése mellett, házról-házra járva, legnagyobbrészt maga töltötte ki a felvételi íveket. Ily módon sikerült az anyagot annyira kiigazítani, hogy az a tényleges állapotnak nagyjából megfelelt és a főváros jelen lakosságáról elég megbízható képet nyújtott. Ki volt zárva természetesen annak lehetősége, hogy az egész anyagot a helyszínén felülvizsgáljuk, a mi a felvétel megismétlésével lett volna azonos. Így tehát megtörténhetett, hogy az 1891. évi népszámlálás eredményeivel való összehasonlítás daczára, hiányok vagy hibák maradhettek az anyagban; különösen lehetséges, hogy a népszám azért lett kelleténél kisebb, mivel több házban a tanköteles gyermekek számát a ház népszámától elkülönítve mutatták ki, holott azokat ebbe be kellett volna foglalni, mely hibát azonban magából a felvételi ívből nem lehetett mindig konstatálni. Megtörtént továbbá az is, hogy óvó- és tanköteles

(Felvételi minta első oldala.)

Óvó- és tanköteles gyermekek összeírása.**F e l h í v á s****a székes főváros összes háztulajdonosaihoz.**

Az 1868. évi XXXVIII. törvényczikk és az 1891. évi XV. törv.-czikk elrendelvén a **tanköteles és óvóköteles gyermekek összeírását**, a székes főváros tanácsa elrendeli, hogy minden ily gyermek (akár budapesti, akár idegen vagy átutazó), ki az **1896. évi november 15. és 16-ika közti éjjelen** a főváros területén tartózkodott, azon helyen, a hol akkor rendes lakása volt, összeírassék. Kötelességévé tétetik tehát a háztulajdonosoknak vagy helyetteseiknek, hogy ezen számlálást házukban, emeletről emeletre haladva, a lehető legpontosabban eszközöljék.

A háztulajdonosok, illetőleg megbízottjaik kötelessége a következőkre terjed ki:

a) A 2-ik oldalon levő táblázat három rovata emeletenként kitöltendő, megjegyeztetvén, hogy **tankötelesnek** tekintendő minden gyermek, ki 1881. szeptember 1-je és 1890. szeptember 1-je között született, **óvóköteles** pedig minden gyermek, ki 1890. szeptember 1-je és 1893. szeptember 1-je között született.

b) A 3-ik oldalon levő táblázat összes rovatai kitöltendők mindazon **tanköteles** korban álló gyermekek után, kik iskolába nem járnak, tehát az otthon tanuló gyermekek után is.

c) A 4-ik oldalon levő táblázat összes rovatai kitöltendők mindazon **óvóköteles** gyermekek után, kik sem óvodába nem járnak, sem otthon kellő gondozásban nem részesülnek.

Ezen két táblázatban minden gyermek külön sorba irandó.

A bevezetett adatok helyességét a háztulajdonos a 4-ik oldalon aláírásával igazolja.

Tekintettel az ezen összeírás által elérendő fontos közcélokra, a székes főváros tanácsa elvárja, hogy a fővárosi lakosság, illetve a háztulajdonosok, ezen csekély fáradsággal járó összeírást a lehető legpontosabban fogják eszközölni. Mulasztások és a hatóság félrevezetését célzó hamis bevallások a törvény értelmében birsággal fognak sújtani.

A kitöltött kérdőívek visszagyűjtése november 20-ával veszi kezdetét.

Budapest, 1896. október 23-án.

A székes főváros tanácsa.

(Felvételi minta második oldala.)

Óvó és tanköteles gyermekek összeírása,

elrendelve az 1868. évi XXXVIII. és az 1891. évi XV. törvényezikk által.

Kerület: _____

Az épület megnevezése: (lakóház, gazdasági épület,
gyári épület, raktár, istálló, kórház, katonai épület stb.)

Utcza: _____

(A hol utca nincs, a dülő neve irandó be)

Hátszám: _____

(A hol hátszám nincs, ott a helyrajzi szám irandó be)

A háztulajdonos neve: _____

Az épület hány emeletes: _____

Az emelet megnevezése	Az 1896. november 15. és 16. közti éjjelen a házban lakó polgáriegyé- nek száma a (a tényleges szolgálatban álló katonák nélkül)	Ezek között van hány	
		tanköteles korban álló gyermek (azaz hány olyan gyermek, ki 1881. szept. 1-je és 1890. szeptember 1-je közt született)	óvóköteles korban álló gyermek (azaz hány olyan gyermek, ki 1890. szept. 1-je és 1893. szeptember 1-je közt született)
Pinczében			
Földszinten			
Félemeleten			
I. emeleten			
II. "			
III. "			
IV. "			
V. "			
Padlásan			
Egyebütt			
Az egész épületben összesen . . .			

Körlevél a kerületi előljáróshoz.

Budapest székes főváros statisztikai hivatala.

Tekintetes Előljáróság!

A székes főváros tanácsa 42.362/96. VII. számú végzésével elrendelte, hogy a székes főváros területén az *óvó- és tanköteles gyermekeknek* 1896. évi március 15-ről elhalasztott összeírása november 15-én ejtessék meg és hogy ezen összeírás módoszataira nézve az $\frac{51.751}{95. VII.}$ számú határozatban foglalt rendelkezések maradnak érvényben. Ennek folytán van szerencsénk a tek. előljáróshoz felkérni, hogy a felvétel előkészítésére a szükséges lépéseket haladéktalanul megtenni sziveskedjék. A hivatkozott tanácsi határozat elrendelte, hogy a felvételi minták kiosztása és begyűjtése a beltelken az *előljárósági kézbesítők által*, a be nem épített kültelken pedig az *erdészeti személyzet által* történjék, míg az egész anyag feldolgozása a statisztikai hivatalban fog eszközöltetni. Bár ezen végzés a keresztülvitel módoszatait röviden összefoglalja, mégis, — tekintettel a felvétel nagy fontosságára — szükségesnek tartjuk ezen módoszatokat itt tüzetesebben körülírni, nehogy a felvétel sikere előre nem látott akadályok felmerülése által kockára tévessék.

A felvétel kiterjed a székes főváros egész területére, a kerületi előljáróságok közegei által azonban csakis a beltelki részek veendőik fel. Kivételt képez a X. kerület, melynek sűrűbben beépített része, valamint a Tisztviselőtelep és Rákosfalva a ker. előljáróságok által lesz felveendő.

Hogy a kerületi előljáróság által felveendő területre nézve semmi kétely se merülhessen fel, az ide mellékelt *térképszeleten* világosan kitüntettük azon területet, melyen az összeírás, illetve a felvételi minták kiosztása és visszagyűjtése, az előljáróságok közegei által eszközözendő. Az ezen térképlapon feltüntetett terület határain túl a kézbesítőknek menniök nem szabad.

Az előljáróság gondoskodik arról, hogy a *felvételi ívek szétosztása november 10-től* kezdve olyformán történjék meg, miszerint november 15-én minden épület vagy emberektől lakott telek felvételi ívvel ellátva legyen. Az ívek átvevőivel közlendő, hogy azok *november 20-tól* kezdve fognak visszagyűjtetni.

Hogy az ívek kiosztása és visszagyűjtése kellő rendben megtörténjék és hogy nevezetesen egyes házak vagy utcák kifelejtése eleve kizárassék, az előljáróságok sziveskedjenek a felveendő területet a kézbesítő személyzet számának megfelelőleg arányosan *kisebb járásokra osztani*, mely járások mindegyikében a kiosztásnak és visszagyűjtésnek ugyanazon egyén által kellene történnie. Kívánatos, hogy ezen járások ne utcákra, hanem *háztömbökre* osztassanak, úgy hogy például átjáróházak, vagy több utcára nyíló házak ne vétessenek fel többszörösen, másrészt a legkisebb utca vagy köz se maradhasson ki. Átjáró vagy több utcára nyíló házaknál az *összes házszaámok és utczanevek feltüntetendők*, nehogy az ellenőrzésnél a tek. előljáróságokat nagyon számos és a mellett felesleges reklamációkkal terheljük.

A kiosztás módoszatait illetőleg megjegyezzük, hogy *minden házba* (épületbe, lakott telekre) *egy felvételi ív* osztandó ki; a hol tehát egy telken (közös házszaám mellett) több külön épület (p. o. egy kétemeletes lakóház és egy földszintes cselédház) áll, ott szintén csak egy felvételi ív kézbesítendő.

A felvételi ív mindig a *háztulajdonosok vagy helyettesének* kézbesítendő és ugyanattól gyűjtendő vissza. Kívánatos volna, hogy a ker. előljáróságok helyenként ellenőrző próbákat eszközölnének aziránt, hogy az ívek kiosztása rendben megtörtént-e?

A visszagyűjtés november 20-án veszi kezdetét. Az előljárásság közegének a visszagyűjtésnél ügyelnie kell arra, hogy az ívek rendesen legyenek kitöltve. Nevezetesen ügyelnie kell arra, hogy a többemeletes épületeknél minden emelet rovatai ki vannak-e rendesen töltve.

A lehetőséghez képest különös gondot fordítsanak arra, vajjon minden emeletről a *gyermek*ek teljesen vannak-e beírva, és hogy a számon kívül hagyott, illetőleg [névszerint fel nem említett *iskolakerülő* *gyermek*eket *sajátkezűleg pótolják*, mely javításokért nagyon is megfelelő *díjazásban* fognak részesülni. Ezen általuk történt pótfelvételt azzal kell igazolniok, hogy az illető sor *Jegyzet* rovatába aláírásukat bejegyzik.

Annak ellenőrzésére, hogy a bejegyzések a tényállásnak megfelelnek-e, a kézbesítő a bejegyzéseket összehaveheti a *bejelentő lapokkal*, melyeket minden ház tulajdonosánál vagy felügyelőjénél (házmaster) megtalálhat.

A ker. előljárásságnak ügyelnie kell arra, hogy a kézbesítő a kihordott felvételi íveket teljes számban visszagyűjtötte-e, hogy tehát ily ívek valahol vissza ne maradjanak. Igyekeznie kell továbbá, hogy a *visszagűjtés november 30-ig befejeztessék*. A ker. előljárásság a begyűjtött anyag alapján megállapítja, hogy minden kézbesítőnek a beszoolgáltatott ívek számához és a felkutatott *iskolakerülő* *gyermek*ek számához képest mekkora díjazás jár.

A kézbesítő a tanácsi végzés értelmében minden beszoállított ív után *egy krajczár*, a ház-tulajdonos által be nem jelentett *iskolakerülő tanköteles gyermek után három krajczár* díjban részesül.

Ezen díjak kiutalványozása céljából kérjük az anyagot *kézbesítők szerint* külön *cso-magolva* beküldeni. A beküldés határideje *december 12-ike*.

A kézbesítők teendőit tüzetesen körülíró utasítást nyomtatásban mellékeljük elegendő számú példányban. A felvételi ívek pedig kellő mennyiségben közvetlenül a *nyomdától* fognak e napokban megküldetni.

A székes fővárosi statisztikai hivatal:

Dr. Thirring Gusztáv s. k.,
aligazgató.

Utasítás

a tanköteles és óvóköteles gyermekek összeírásának keresztülvételéről.

(A beltelek részére.)

1. A felvételi ívek kiosztása.

A felvételi mintákat az előjárósági kézbesítők osztják szét.

Az előjáróság minden kézbesítőnek a kerület bizonyos részét (járását) osztja ki, melyben az a felvételi mintákat kézbesíteni tartozik.

A kézbesítőnek a rábizott járás *minden házába* egy-egy ívet kell kiosztania; ügyelnie kell arra, hogy a neki kiosztott járásban egyetlenegy ház se maradjon ki. Felvételi minta osztandó ki ezenkívül minden telken, a hol emberek kunyhókban, putrikban, földalatti gödrökben vagy bárminő más módon laknak; ezen esetben azonban a felvételi ívben pontosan meg kell jelölni, hogy az illetők minő helyen laknak.

Ha ugyanazon telken (közös házszám alatt) több épület áll, (p. o. lakóház és külön cseléd-lak), szintén csak *egy* felvételi minta osztandó ki.

A mintákat november 10-től 15-ig kell kiosztani, olyformán, hogy *november 15-én minden épület vagy emberlakta telek felvételi mintával el legyen látva*. A mintát lehetőleg a háztulajdonosnak vagy helyettesének kell kézbesíteni; a minta átadásakor kijelentendő, hogy a visszagyűjtés november 20-án veszi kezdetét.

Ha a kézbesítő olyan házat (p. o. nyaralót, raktárt stb.) talál, melyben nem lakik senki, maga tölti ki a háznak megfelelő rovatokat (utca és házszám, hány emeletes? stb.) és megjegyzi, hogy a ház lakatlan.

2. A felvételi ívek visszagyűjtése.

A kiosztott ívek visszagyűjtése *november 20-án* veszi kezdetét és *legkésőbb 30-án* fejezendő be.

A kézbesítőnek a visszagyűjtésnél ügyelnie kell arra, hogy az ívek rendszeren ki legyenek töltve; nevezetesen ügyelnie kell arra, hogy a többemeletes épületeknél minden emeletről vannak-e lakók kitüntetve, még pedig valószínű számban. Ha a kézbesítő azt látja, hogy az ív hiányosan van kitöltve, azt kiigazítás végett vissza kell adnia.

A kézbesítőnek a lehetőséghez képest különös gondot kell fordítania arra, hogy az iskolába nem járó gyermekek teljes számmal be vannak-e írva. Ha a kézbesítő olyan iskolakerülő gyermeket talál, kit a háztulajdonos nem vezetett be az ívbe, azt maga írja be s a bejegyzést nevének aláírásával látja el; minden ily esetért az iskolamulasztás megállapítása után a kézbesítő *három krajczár díjban* részesül.

Annak ellenőrzésére, hogy a bejegyzések a valóságnak megfelelnek-e, a kézbesítő a bejegyzéseket összehasonlíthatja a *bejelentő lapokkal*, melyeket a háztulajdonosnál vagy házfelügyelőnél (házmesternél) megtalálhat.

A kézbesítőnek ügyelnie kell arra, hogy minden kiosztott ívet vissza is gyűjtsön s hogy egyetlenegy ív se maradhasson valahol vissza. Minden beszedett ívért *egy krajczár díjazás jár*.

A kézbesítő a beszedett íveket egy csomagban adja be az előjáróságnak. Az előjáróság a begyűjtött anyag alapján megállapítja, hogy minden kézbesítőnek a beszolgáltatott minták számához és a felkutatott iskolakerülő gyermekek számához képest mekkora díjazás jár. Ezen díjak a fővárosi statisztikai hivatalban fognak kifizettetni.

Budapest, 1896. október 28-án.

A székes főváros statisztikai hivatala.

gyermeket eltagadtak. De egészben véve mégis azt mondhatjuk, hogy az összeírás eredményei a főváros népességének és a tanköteles korosztályoknak legalább minimális számát tüntetik fel. Az ezen összeírás által tényleg konstataált népszám azonban annyira túlhaladja a hozzávetőleges becslésen alapulót, hogy már ez magában véve is igazolja ezen összeírás indokolt voltát.

Az anyagnak revíziója után annak feldolgozása következett. Ez az épületek számának, azok utcánkénti eloszlásának, minőségének és magasságának, valamint bizonyos lakottsági kategóriáknak megállapítására, továbbá a népesség számának, az épületek minősége és magassága szerinti eloszlásának, az óvó- és tanköteles gyermekek, valamint az iskolamulasztók számának megállapítására terjedt ki. Mindezen adatok kerületenként és ezen belül bel- és kültelek szerint, az óvó- és tanköteles gyermekekre vonatkozó adatok ezenfelül iskolaszékeként részletezve mutattattak ki. A befejezett feldolgozás eredményeit a hivatal márczius hó 16-án mutatta be a fővárosi tanácsnak és annak rövid foglatját a Statisztikai Havi Füzetek 285-ik számában közzé is tette. A tanács a népösszeírás eredményeit tudomásul vette; az állítólag iskolát nem látogató gyermekeket illetőleg pedig felhívta az iskolaszékeket, vizsgálnák meg, tényleg nem részesülnek-e az illetők oktatásban, még pedig mely esetekben és mely okból?

A statisztikai hivatal előterjesztésére a fővárosi tanács 98.775 1897. szám alatt elrendelte, hogy a hivatal az összeírás anyagából *házkatasztert* is készítsen. Ezen kataszterben, melynek mintáját alább közöljük, minden épület (és a beltelken minden üres telek) külön lapot nyert, melyen az utca neve, a ház száma és mellékszámai, a háztulajdonos neve, a ház magassága és minősége, a népesség és az óvó- és tanköteles gyermekek száma feljegyeztetett; ezen kataszter minden további összeírás alapjául fog szolgálni, és az újabb adatoknak bevezetése által folyton nyilvántartandó. A házkataszter pontos felállítása szükségessé tette, hogy a több utcára nyíló vagy átjáróházaknak hovátartozása megállapíttassék; ezen műveletet a kerületi előljáróságok a kerületi mérnökök által eszközölték, úgy hogy most már minden utcára nézve végleg meg van állapítva az oda számítandó épületek száma, mi által azon nehézségek elháríthatók, melyek eddigelé a különböző felvételek utcánkénti adatainak összehasonlítását megnehezíték.

Végül még felemlítjük az 1896. évi összeírás költségeit. A fővárosi tanács magára az összeírásra és annak feldolgozására 1000 forintot, a házkataszter elkészítésére 250 forintot engedélyezett. Ezzel szemben a tényleg felmerült költségek a következők voltak:

Az összeírás költségei:

a felvételt eszközölő személyzet fizetése	289 frt 72 kr.
a felülvizsgálat költségei (6 egyén)	575 » 96 »
a feldolgozás költségei ¹⁾	100 » — »
összesen	<u>965 frt 68 kr.</u>

A házkataszter összeállításának költsége 228 » 30 »

Az 1896. évi összeírásnál alkalmazott felvételi mintát, az előljáróságok és a kézbesítők részére kiadott utasításokat és a házkataszter mintáját az 5—12. lapon közöljük.

¹⁾ Bele nem számítva az utcák népszámának megállapítását, mely a házkataszter munkálataival járt együtt.

Az összeírás eredményei.

A népesség száma és növekedése.

Kiadványainkban ismételve taglaltuk azon elveket, melyek alapján a népesség számát a népszámlálások közti évekre előre meg szokták állapítani. Ezen, lényegében az 1876. évi budapesti nemzetközi statisztikai kongresszus határozatain alapuló számítást a fővárosi statisztikai hivatal is alkalmazta és az ekként nyert eredményeket a Statisztikai Havi Füzetekben¹⁾ közzé is tette. Minden újabb népszámlálás eddig a becslésnél magasabb számokat eredményezett, a mi arról tanuskodik, hogy a hivatal által alkalmazott számítási mód nem túlvérmes felfogáson, hanem reális bázison alapult. A legutóbbi összeírás is jóval nagyobbnak tünteti fel a lakosságot, mint a becslés. Az eredmény a következő:

Kerület	Tényleges népesség 1891. jan. 1.	Becsült népesség 1896. jul. 1.	Tényleges népesség 1896. nov. 15.
I.	33.882	37.715	37.089
II.	29.212	31.973	29.174
III.	29.371	31.950	32.145
Jobbpart	92.465	101.638	98.408
IV.	28.059	28.059	26.866
V.	38.525	41.182	43.026
VI.	83.584	106.024	112.435
VII.	89.801	104.953	127.635
VIII.	92.327	107.859	112.887
IX.	42.647	49.445	52.812
X.	19.879	25.968	23.067
Balpart	399.772	468.490	508.228
Budapest	492.237	565.128	601.636
Katonaság	14.147	14.147	16.220
Főösszeg	506.384	579.275	617.856

Összehasonlítva először is a tényleges eredményt a becslt népszámokkal, azt látjuk, hogy a kerületek többségében, u. m. a három jobbparti kerületben, valamint az V., IX., X. kerületekben a két szám eléggé megegyezik. A Belvárosban a nagymérvű rombolások folytán lényegesen apadt a népesség, a VI., VII. és VIII. kerületben erős többlettel állunk szemben, mely a VII. kerületben legnagyobb, a hol a tényleges népesség a becslt számot 23.000 fővel haladja meg. Nem jelentéktelen végül a katonaság többlete is.

¹⁾ V. ö. Fővárosi Statisztikai Havi Füzetek, 1882. évf. 291. lap; 1886. évf. 386. lap és 1891. évf. 201. lap, továbbá dr. Thirring Gusztáv: A népszámnak évről-évre való szabatos megállapításáról (u. o. 1893. évf. 36—47. lap). A népszámnak 1900-ig való megállapítását, valamint az 1891-től 1896-ig előre kiszámított népszámoknak az 1896. évi összeírás alapján való rectificációját a 8. számú tábla nyújtja.

Ezek után szembeállítván az 1891. évi népszámlálás és az 1896. évi összeírás eredményeit, a következőket találjuk:

	1891—1896-ig a népesség		Százalékban	
	szaporodott lélekkel	csökkent	szaporodás	csökkenés
az I. kerületben	3.207	—	9.47	—
a II. »	—	38	—	0.13
a III. »	2.774	—	9.44	—
Jobbpart	5.943	—	6.43	—
a IV. »	—	1.639	—	6.03
az V. »	4.501	—	11.63	—
a VI. »	23.901	—	27.00	—
a VII. »	37.834	—	42.13	—
a VIII. »	20.560	—	22.27	—
a IX. »	10.165	—	23.81	—
a X. »	8.188	—	41.19	—
Balpart	103.456	—	25.87	—
Budapest	109.399	—	22.23	—
Katonaság	2.078	—	14.65	—
Főösszeg	111.472	—	22.01	—

A főváros egyes részeinek fejlődése ezen felsorolásból szembetűnően felismerhető. Az utolsó hat évben a balpart absorbeálta jóformán az egész szaporulatot, Buda népessége — mondhatni — stagnált. De a balpart egyes kerületei sem növekedtek egyenlő mértékben. A népszámban csökkenő Belváros mellett a Lipótváros már élénk emelkedést tüntet fel, népessége egy kilenczedrésszel gyarapodván. Ezen gyarapodás kétszeresét találjuk a József-, Ferencz- és Terézvárosban, melyeknek népessége hat év alatt 22, 24 és 27 százalékkal emelkedett. De még ezt is túlhaladja Kőbánya és az Erzsébetváros fejlődése, melyek — 41 és 42 százaléknyi népszaporodásukkal — az amerikai városok növekvésére emlékeztetnek. Az abszolút számokat tekintve azonban a főváros emelkedése leginkább az Erzsébet-, Teréz- és Józsefváros gyarapodásának köszönhető.¹⁾

A gyarapodásnak a bel- és külterki részek szerint való összehasonlításából azt látjuk, hogy a külterületek népgyarapodása sokkal erősebb, mint a belterületeké. A jobbpartnak majdnem egész népszaporulata a kültek beépítésétől ered, de még a balparti kerületek gyarapodása is aránylag sokkal nagyobb a külteken, mint a város belső részeiben. E jelenség elsősorban arra vezetendő vissza, hogy a túlnyomólag munkásokból álló bevándorló népesség a városnak szélső, olcsóbb részeit választja előszeretettel lakásul.

¹⁾ Ezen összehasonlításnál azonban figyelemmel kell lennünk arra, hogy 1891. óta — a kerületi elöljáróságok szervezéséről szóló törvény életbeléptetése folytán — az egyes kerületek határaiban némi változás állott be. Így a II. kerület egy része a III-ikhoz csatoltatott, a mi a II. kerület népességének csökkenését részben kimagyarázza; a VII. kerülettől elvételű a Városligetnek előbb hozzátartozó része és az egész Városliget a VI. kerülethez kapcsoltatott a ugyancsak a VII. kerülettől vétetett el és Kőbányához csatoltatott Rákosfalva és a Rákosfalv.; Hajtsár-út meg Egressy-út folytatása, valamint a csömöri határ közé eső nagy külterület; ellenben a X. kerülettől elvételű a m. k. államvasutak úgyn. nyugdíjcsoportja és a vele szomszédos terület (a Külső Kerepesi-útv. Lóvászár-utca, Juranics-utca és Köztemető-út közt), mely részek a Józsefváros-hoz csatoltattak. Ezen változások folytán (az 1896. évi létszám szerint számítva) a II. kerület 304 lelket veszített, a III-ik ugyanannyit nyert; a VII. kerület 2220 lelket veszített, a VIII-ik kerület 2370 lelket nyert és Kőbánya 150 lelket veszített. A fenti összehasonlításoknál ezen változások nem vétettek figyelembe.

Az idevonatkozó tüzetes adatok a következők:

	B e l t e l e k				K ü l t e l e k			
	Népesség 1891 jan. 1.	Népesség 1896 nov. 15.	K ü l ö n b s é g		Népesség 1891 jan. 1.	Népesség 1896 nov. 15.	K ü l ö n b s é g	
			absolut	%			absolut	%
I. ker.	27.267	27.284	17	0 ^o 06	6.615	9.805	3.190	48 ^o 22
II. »	28.776	28.102	— 674	— 2 ^o 34	436	1.072	636	145 ^o 87
III. »	28.314	29.358	1.044	3 ^o 69	1.057	2.787	1.730	163 ^o 67
Jobbpart	84.357	84.744	387	0^o46	8.108	13.664	5.556	68^o62
IV. ker.	28.059	26.866	— 1.693	— 6 ^o 03	—	—	—	—
V. »	35.008	36.396	1.388	3 ^o 96	3.517	6.680	3.113	88 ^o 51
VI. »	80.086	95.418	15.327	19 ^o 14	8.448	17.022	9.574	113 ^o 33
VII. »	79.301	111.177	32.876	41 ^o 99	11.500	16.458	4.958	43 ^o 11
VIII. »	92.327	112.887	20.560	22 ^o 27	—	—	—	—
IX. »	39.575	48.109	8.534	21 ^o 56	3.072	4.703	1.635	53 ^o 22
X. »	—	—	—	—	19.379	28.067	8.188	41 ^o 19
Balpart	353.356	430.343	76.992	21^o79	46.416	72.880	26.464	57^o01
Budapest	437.713	515.092	77.379	17^o68	54.524	86.544	32.020	58^o73

Ezek után nem lesz érdektelen annak vizsgálata, mily változásokat tapasztalunk az egyes kerületek fejlődésében az egész utolsó negyedszázad folyamában. Miután az egyes számlálások (1870., 1881., 1891., 1896.) közti időszak nem egyforma hosszú, az alábbiakban a szaporulatot egy-egy évre, még pedig százalékokban számítjuk ki.¹⁾ Ezen három időszak összehasonlításából már most az tűnik ki, hogy az egész főváros százalékos népgyarapodása az utolsó hat évben körülbelül ugyanakkora volt, mint az előző évtizedben. Az egyes városrészek tekintetében azonban lényeges eltérések mutatkoznak. Itt is a legnagyobb emelkedést a balparton találjuk, melynek kerületei közül — az előző évtizedhez képest — lassúdott a szaporodás a VI., VIII. és X. kerületben, fokozódott ellenben a Lipótvárosban és Ferenczvárosban, legkivált azonban az Erzsébetvárosban, melynek népessége *évenként hét százalékkal* emelkedik.

Íme a tüzetes adatok:

Kerület	Évi átlagos szaporulat százalékokban			Összes szaporulat 1870-96 százalékokban
	1870-80	1881-90	1891-96	
I.	0 ^o 29	2 ^o 59	1 ^o 59	40 ^o 78
II.	0 ^o 85	2 ^o 07	— 0 ^o 02	26 ^o 30
III.	1 ^o 18	1 ^o 89	1 ^o 57	38 ^o 16
Jobbpart	0^o78	2^o20	1^o07	40^o59
IV.	1 ^o 44	— 0 ^o 29	— 1 ^o 00	5 ^o 64
V.	4 ^o 99	1 ^o 44	1 ^o 05	97 ^o 73
VI.	5 ^o 58	5 ^o 61	4 ^o 50	225 ^o 47
VII.		4 ^o 42	7 ^o 02	
VIII.	4 ^o 84	4 ^o 41	3 ^o 71	169 ^o 86
IX.	4 ^o 55	4 ^o 08	3 ^o 97	161 ^o 59
X.	9 ^o 29	12 ^o 58	6 ^o 82	544 ^o 78
Balpart	3^o82	4^o04	4^o31	151^o02
Budapest	3^o03	3^o65	3^o70	122^o43
Katonaság	0 ^o 32	3 ^o 05	2 ^o 44	64 ^o 28
Főösszeg	2^o93	3^o66	3^o67	120^o88

¹⁾ Tekintettel arra, hogy az utolsó összeírás csak másfél hónappal az év letelte előtt fogantatott és eredményei jórészt csakugyan az év végének megfelelő állapotot tüntetik fel, az 1891. és 1896. évi felvételek közti időt hat évvel vesszük számításba.

A lakosságnak emeletek szerinti eloszlása.

Az 1896. évi összeírás szerint a lakosságnak emeletenkénti eloszlása a következő:

		Százalékokban	
pinczében	17.481	2·9	
földszinten	299.861	49·8	
I. emeleten	147.601	24·5	
II. »	83.695	13·9	
III. »	46.064	7·7	
IV. »	4.946	0·8	
padlásan	300	0·0	
hajókon	922	0·2	

Összehasonlítva ezen adatokat az előző két számlálás eredményeivel, azt találjuk, hogy a lakosság száma úgy a pinczében, valamint a földszinten jelentékenyen csökkent, az emeletek népessége azonban erősen emelkedett. A pinczelakosság számának 1891. óta 26.143-ról 17.481-re való csökkenése ékesen szóló tanujele annak, hogy a fővárosi hatóságnak a pinczelakásokat korlátozó ténykedése nem maradt meddő. A földszinti lakosság száma 278.000-ról 300.000-re emelkedett; de a százalékos számítás mellett mégis 57·1⁰/o-ról 49·8-re szállt alá, ami annak következménye, hogy az emeleteken élő népesség száma nála jóval nagyobb mértékben emelkedett. Ellenben nemcsak abszolút tömegében, de arányszámában is növekedett az emeleteken lakó népesség, még pedig — a IV. emelet kivételével — emeletről emeletre fokozódó arányban. Így az I. emeleten a lakosság 39·8⁰/o-kal, a II. emeleten 68·7⁰/o-kal, a III. emeleten 98·1⁰/o-kal gyarapodott; a IV. emeleti lakosságnál is a fokozódás 75·9⁰/o-ot tesz. Az emeleti lakásoknak ily nagymérvű emelkedése eredményezte, hogy míg 1870-ben az összlakosságnak még 63⁰/o-a lakott a földszinten és csak 25·9⁰/o emeleteken, addig ezen arány ma 49·8 és 46·9⁰/o, tehát majdnem egyenlő.

A lakosságnak emeletenkénti eloszlásában beállott változások a következő adatokból ismerhetők fel:

	Abszolút számokban			Százalékokban			
	1881	1891	1896	1870 ¹⁾	1881	1891	1896
Pinczében . . .	31.637	26.143	17.481	10·5	8·7	5·4	2·9
Földszinten . .	214.372	277.804	299.861	63·0	58·8	57·1	49·8
I. emeleten . .	69.563	105.593	147.601	15·1	19·1	21·7	24·5
II. »	30.506	49.603	83.695	7·8	8·4	10·2	13·9
III. »	14.435	23.254	46.064	2·7	4·0	4·8	7·7
IV. »	2.165	2.811	4.946	0·3	0·6	0·6	0·8
Padlásan . . .	453	294	300	0·2	0·1	—	0·0
Hajókon	1.356	1.169	922	0·4	0·3	0·2	0·2
Összesen . . .	364.487	486.671	601.636	100·0	100·0	100·0	100·0

Mindamellet, hogy az emeletek népessége évről-évre jelentékenyen szaporodik, Budapest lakosságának emeletenként való eloszlása még ma is határozottan elüt a modern nagyvárosokban észlelhető viszonyoktól; a földszinti lakók nagy száma oly jelenség, mely az összes osztrák és német nagyvárosok közül csak Krakkóban és Lembergben tapasztalható; a többi osztrák városokban a földszinti lakosság aránya már jóval kisebb, de még mindig magasabb a német városokénál, a hol az csak kivételesen haladja túl a húsz százalékot. Másrészt

¹⁾ Csak balpart.

azonban a magasabb emeleti lakásokban a budapesti lakosságnak csak oly csekély töredéke lakik, minő — a galicziai városok kivételével — egy osztrák városban sem található, még kevésbé pedig német városokban. Száz lakó közül lakik u. i.:

	Buda- pest	Bécs	Graz	Triest	Prága	Lem- berg	Krakkó	Berlin	Ham- burg	Mün- chen	Lipsee
Pinczében	2·9	0·9	5·3	0·1	1·3	2·8	2·4	9·2	6·9	0·2	1·4
Földszinten	49·8	24·6	35·6	15·5	27·6	52·0	45·4	13·1	20·3	19·9	13·9
I. emeleten	24·6	25·0	28·8	34·3	32·8	25·5	30·9	12·2	20·8	28·3	22·3
II. »	13·9	21·0	12·0	17·8	24·0	14·6	18·0	19·6	18·4	24·5	22·6
III. »	7·7	16·6	5·6	14·5	11·5	4·6	2·4	19·5	13·5	25·3	21·2
IV. »	0·8	6·1	0·7	7·8	2·3	0·0	0·0	14·8	5·9	7·0	14·3
V.-VI. »	—	1·4	0·0	2·1	0·2	0·0	—	—	—	—	—
Padlásán	0·0	0·1	12·0	7·9	0·3	0·5	0·9	—	—	—	0·3

Előrelátható, hogy a mint ezen viszonyoknak kerületenkénti alakulására megyünk át, igen szembetűnő különbségeket kell találunk.

Már a jobbparti lakosság eloszlása lényegesen eltér az összlakosságétól: a pinczelakosság százalékos aránya itt kisebb, a földszinten a népességnek több mint három negyedrészre (78⁰/₀) él, míg az összes emeleteken együttvéve csak 20⁰/₀. Ezzel szemben a balparton száz lakó közül több mint 52 lakik emeleti lakásokban és csak 44 a földszinten. Az egyes kerületekre térve át, még sokkal szembetűnőbb szélsőségeket nyerünk. A *pinczelakosság* aránya a Józsefvárosban legnagyobb (5·6), Ó-Budán legkisebb (0·9). A *földszinti lakosság* a Belvárosban a legcsekélyebb, t. i. negyedrészénél alig több (28·6), ellenben Ó-Budán 92⁰/₀, Kőbányán 82⁰/₀. Az *emeleti lakosság* Ó-Budán legcsekélyebb; az első emeleten csak 5·7⁰/₀ lakik, a másodikon alig fél százalék, ellenben az első emeleti népesség arányszáma legnagyobb az Erzsébetvárosban (30⁰/₀), a másodemeletié a Belvárosban (23⁰/₀). A harmademeleti népesség arányszáma a Lipótvárosban (16·6⁰/₀) a legnagyobb, míg Ó-Budán ily házak nem is léteznek. Negyedemeleti lakó ugyancsak a Lipótvárosban van legtöbb, míg négy kerületben (I., II., III. és X.) ily lakások nincsenek.

Ha ezen eloszlást az 1891. évi állapottal hasonlítjuk össze, minden kerületben a földszinti lakosság viszonylagos alábbszállását és az emeletinek erős felszökését ismerhetjük fel. A legmagasabban (II—IV. emeleten) lakó népesség szaporodása az Erzsébet-, József- és Ferenczvárosban a legerősebb.

Az alábbi adatok az 1896. év százalékos eloszlását tüntetik fel:

Száz lakos közül lakik:

Kerület	pinczében	földszinten	I.	II. emeleten	III.	IV.	padlásán
I.	2·8	72·9	19·7	4·0	1·1	—	0·0
II.	1·2	69·9	22·8	5·3	2·1	—	0·0
III.	0·2	92·2	5·7	0·4	—	—	0·4
Jobbpart	1·3	78·0	15·9	3·2	1·0	—	0·2
IV.	0·9	28·6	28·1	23·0	14·7	2·0	0·1
V.	0·9	30·8	25·8	21·3	16·6	3·3	0·0
VI.	1·7	40·2	28·0	17·6	11·4	1·1	0·0
VII.	2·8	38·2	30·1	18·9	9·3	0·6	0·0
VIII.	5·6	49·5	25·0	18·3	6·0	0·6	0·0
IX.	5·2	55·7	22·8	11·6	4·7	0·4	0·0
X.	4·1	81·7	12·1	1·6	0·4	—	0·1
Balpart	3·2	44·3	26·2	16·0	9·0	1·0	0·0
Budapest	2·9	49·8	24·5	13·9	7·7	0·8	0·0

A lakosság eloszlása lakóházak és egyéb épületek szerint.

A főváros 601.636 lakosa közül 567.286 lélek rendes lakóházakban, 34.350 pedig egyéb épületekben lakik, minők kórházak, nevelőintézetek, közigazgatási, gyári épületek stb., melyekben nagyobb számmal vannak lakások is, a nélkül azonban, hogy ily épületeket rendes lakóházaknak lehetne tekinteni. A döntő szempont itt az, hogy az épület túlnyomó jellege szerint milyen célra szolgál? Ennek megfelelőleg p. o. a gyári lakóházak, a mennyiben azok a gyárral közös telken épültek és azzal együtt vétettek fel, a gyári épületek közé soroltattak és lakosságuk is gyári épületekben lakó gyanánt tüntettetett ki. Ily módon kitünt, hogy az összlakosságnak nem kevesebb mint 57⁰/o-a él ilyen nem-lakóházakban és pedig aránylag legtöbb az I., IX. és X. kerületben, a hol egyfelől a kórházak, másfelől a gyári épületek nagy száma idézi elő ezen arány magas voltát. Az egyes kerületek a következő eredményt tüntetik fel:

Száz lakos közül lakik

Kerület	Rendes lakóházakban	Egyéb épületekben	Kerület	Rendes lakóházakban	Egyéb épületekben
I.	90 ⁶	9 ⁴	VII.	96 ⁹	3 ¹
II.	93 ⁴	6 ⁶	VIII.	95 ⁴	4 ⁶
III.	92 ⁸	7 ²	IX.	90 ⁹	9 ¹
Jobbpart	92²	7⁸	X.	90 ⁸	9 ²
IV.	92 ¹	7 ⁹	Balpart	94⁸	5²
V.	91 ⁵	8 ⁵	Budapest	94³	5⁷
VI.	96 ⁵	3 ⁵			

Az egyéb épületekben lakó népesség részletezését az egész fővárosra vonatkozólag a következő felsorolás nyújtja:

Lakik

	Lélek		Lélek
A kir. udvartartás épületeiben	96	Szegényházban, menházakban	2.535
Közigazgatási épületekben	1.322	Szükséglakásokban	1.547
Vegyes hivatali épületekben	201	Fogházakban	1.162
Egyházi épületekben	465	Gazdasági épületekben	1.176
Iskolaépületekben	2.592	Gyári és üzleti épületekben	6.917
Tan- és nevelőintézetekben	2.227	Vasuti épületekben	2.132
Muzeumi, könyv- és képtári épületekben	190	Egyesületi házakban	740
Színházakban, mulatókban	211	Fogadóknban, szállodákban	2.802
Kórházakban és gyógyintézetekben	6.025	Katonai épületekben ¹	869
Fürdőkben	223	Egyéb épületekben	918

Az épületek száma.

Az 1896. évi összeírás 14.628-ban állapította meg a főváros egész területén talált épületek számát.²⁾ Minthogy 1891-ben az épületek száma 13.066 volt, a hat évi szaporulat 1562-re rug, a mi 11⁹0/0-ot tesz. Összehasonlítva ezen eredményt az előző felvételek adataival, azt találjuk, hogy a házak száma

1870-ben	9.351
1881-ben	10.748
1891-ben	13.066
1896-ban	14.628

volt; ennek folytán az épületek állományában beállott szaporulat tett:

1870—1881-ig . . . évenként	127 épületet	vagyis	1 ³⁶ 0/0-ot
1881—1890-ig	232	»	2 ¹⁶ »
1891—1896-ig	260	»	1 ⁹⁹ »

¹⁾ Csakis a polgári lakosságot számítva.

²⁾ Az összeírás csakis a főépületekre terjedt; ki a melléképületek nem vétettek fel külön és népességük a főépületekével egy összegben mutatott ki.

Habár tehát az utolsó hat évben a százalékos szaporulat valamivel csekélyebb, mint az előző évtizedben, ezen számok mégis arról tanuskodnak, hogy az építkezési mozgalom még most is rendkívül élénk, a mint az egyébiránt az évenként közölt építkezési statisztikáinkból is kiderül.

Emez intenzív építkezési mozgalom természetesen nem egyenlő arányban fejleszti a város különböző részeit. Bár ezen tekintetben nincs akkora eltérés a két part közt, mint a lakosság szaporulata tekintetében, mégis itt is feltűnő a balparti városrészeknek a budai kerületeknél gyorsabb fejlődése. A hat évi időközben ugyanis Buda épületeinek állománya 280-al, Pesté 1282-vel szaporodott, vagyis százalékban kifejezve

a jobbpart	5'67 ^o -ot
a balpart	15'77 »

nyert, míg ezzel szemben a népességnek szaporulata amott 6'43, itt 25'87°-ra rugott; a jobbparti építkezések ugyanis kisebbek, mint a balpartnak nagyrészt terjedelmes bérkaszárnnyákból álló új építkezései.

Az épületek százalékos szaporulata tekintetében legelől jár Kőbánya, t. i. 41°-kal, a mi a nagyon élénk építkezési mozgalom mellett részben területi változásokban, t. i. Rákosfalva (176 ház) hozzácsatolásában is találja okát.¹⁾ Kőbánya után a Teréz- és Erzsébetváros tűnik ki, 22 és 20°-kal, utána következik a Lipótváros (15°), míg a szaporulat legkisebb a VIII. kerületben, a Belvárosban pedig a házak száma a nagymérvű lebontások folytán 23-al csökkent. A jobbparton nagyobb mértékben, t. i. 11°-al csakis O-Budán emelkedett a házak száma (részben ugyan szintén területi hozzácsatolás folytán), míg az I. kerületben a Krisztinaváros igen élénk építkezését a gellérthegy apró házikóknak tömeges és tervszerű lebontása majdnem teljesen ellensúlyozta.

Az épületek számában beállott változás a következő adatokból ítélhető meg:

Kerület	Épületek száma		Szaporulat	
	1891-ben	1896-ban	abszolút	1891-1896-ig %
I.	2.132	2.162	30	1'41
II.	1.194	1.268	74	6'19
III.	1.609	1.785	176	10'94
Jobbpart	4.935	5.215	280	5'67
IV.	599	576	— 23	— 3'84
V.	565	648	88	14'69
VI.	1.596	1.946	350	21'93
VII.	1.716	2.054	338	19'70
VIII.	1.864	1.963	99	5'31
IX.	944	1.032	88	9'32
X.	847	1.194	347	40'97
Balpart	8.131	9.413	1.282	15'77
Budapest	13.066	14.628	1.562	11'95

Hogy ezen változásoknak hosszabb időszakon át való alakulásáról is képet nyerjünk, az alábbi felsorolásban összeállítottuk az épületeknek 1881-től 1896-ig való átlagos évi szaporulatát is, mely számítás azonban nem a tényleges építkezési mozgalomra, hanem a népszámlálások nyújtotta eredményekre van alapítva.

²⁾ A. M. Á. V. nyugdíjcsoportjának és a szomszédos épületeknek a Józsefvároshoz való csatolása által Kőbánya ugyan 2870 lakost, de csak 24 házat veszített.

Az épületek évi átlagos szaporulata:

	abszolút számokban		százalékokban	
	1881-90.	1891-96.	1881-90.	1891-96.
I.	26	3	1'41	0'23
II.	11	7	0'98	1'03
III.	26	18	1'88	1'82
Jobbpart	63	28	1'45	0'94
IV.	0'5	— 2	0'08	— 0'64
V.	7	8	1'44	2'45
VI.	49	35	4'44	7'40
VII.	42	34	3'25	5'42
VIII.	18	10	1'10	1'84
IX.	11	9	1'30	2'18
X.	41	35	9'44	15'73
Balpart	169	128	2'63	4'38
Budapest	232	156	2'16	3'59

Az épületeknek magasság szerinti eloszlása.

Az 1896. évben összeirt 14.628 épület közt volt

földszintes	8.184
fél és 1 emeletes	3.035
2 emeletes	1.621
3 »	1.551
4 »	197
5 »	2

mig 38 épület (mint templom, színház stb.) olyan volt, a hol az emelet szerinti magasságjelölés nem volt lehetséges.

Az épületeknek magasságuk szerinti eloszlásában az évek folyamán jelentékeny változások álltak be; a magasabb épületeknek mindinkább növekvő tömege a földszintes épületeknek arányszámát évtizedről évtizedre jobban lenyomja. De az utolsó hat év alatt ezeknek abszolút száma is jelentékenyen (359-el) megcsappant, a mi részben a nagymérvű lebontásokban, melyek leginkább az I. kerületben foganatosítottak, részben a földszinti házaknak magasabbra való felépítésében (a balparti kerületekben) találja magyarázatát. Ezzel szemben az emeletes épületek nemcsak aránylag, de számukra nézve is évről-évre szaporodnak; az összes épületek tömegéből az egyemeletes házak 1881-ben 17'8⁰/0-ot tettek, ma 20'8⁰/0-ot; még nagyobb az emelkedés a két- és háromemeleteseknél, t. i. 7'2-ről 11'2-re és 4'3-ről 10'6-ra, a négyemeleteseknél 0'7-ről 1'3-ra.

Az épületek ugyanis az utolsó három összeírás szerint következőleg oszlottak meg magasságuk szerint:

	1881	1891	1896	Száz épület közt volt		
				1881	1891	1896
földszintes	7.534	8.543	8.184	70'0	66'1	56'1
1 emeletes	1.911	2.435	3.035	17'8	18'9	20'8
2 »	772	1.077	1.621	7'2	8'3	11'2
3 »	460	779	1.551	4'3	6'0	10'6
4 »	71	83	197	0'7	0'7	1'3

A viszonyok tényleges alakulásának helyesebb felismerésére vezet, ha a házak egyes kategóriáinak százalékos szaporulatát számítjuk. Ez esetre azt látjuk, hogy a földszintes épületeknek az utolsó hat év alatti csökkenése mellett az egyemeletes házak száma egy negyedével, a kétemeletesek felével, a háromemelete-

sek kétszeresével, a négyemeletesek még nagyobb arányban (137⁰/₀) szaporodtak.

A három népszámlálás eredményeit véve alapul, azt találjuk ugyanis, hogy az évi szaporulat volt:

	Abszolút számokban		Százalékokban	
	1881—91	1891—96	1881—91	1891—96
a földszintes házaknál	101	—36	1'34	—0'42
az 1 emeletes házaknál	52	100	2'74	4'11
a 2 „ „	30	91	3'95	8'42
a 3 „ „	32	129	6'93	16'62
a 4 „ „	1	19	1'69	22'89

Ezek után áttérve az egyes *kerületekre*, először is közöljük a házak magasságát 1891-ről és 1896-ról. Ezen két évben az összes épületek ekként osztoztak meg magasságuk szerint:

Kerület	1 8 9 1						1 8 9 6					
	földszintes	1/2 és 1	2 emeletes	3	4-5 emeletes	emelet nélküli	földszintes	1/2 és 1	2 emeletes	3	4-5 emeletes	emelet nélküli
I.	1.533	475	63	6	—	35	1.429	600	98	30	—	5
II.	866	258	42	19	—	9	828	330	70	32	1	7
III.	1.558	48	3	—	—	5	1.644	120	15	2	—	4
Jobbpart	3.977	776	108	25	—	49	3.901	1.050	183	64	1	16
IV.	49	162	204	160	22	2	41	112	203	182	30	8
V.	142	85	126	165	30	17	125	91	159	220	52	2
VI.	814	299	212	223	21	27	757	395	306	441	46	1
VII.	891	492	214	92	7	20	782	553	364	323	28	2
VIII.	1.247	383	135	85	3	11	984	433	282	230	32	2
IX.	677	169	66	26	—	6	596	219	111	90	10	6
X.	746	69	12	3	—	17	998	180	14	1	—	1
Balpart	4.566	1.659	969	754	83	100	4.288	1.985	1.438	1.487	198	22
Budapest	8.543	2.435	1.077	779	83	149	8.184	3.035	1.621	1.551	199	38

Az eltérések, melyek már ezen abszolút számokból is felismerhetők, igen lényegesek; a magasabb épületek emelkedésének tendenciája — csekély ingadozással — minden kerületben végigvonul; de az erősen épülő és mindinkább nagyvárosi jellegű öltő balparti kerületekben ez az átalakulás sokkal gyorsabban megy végbe, mint a lassabban épülő és új építkezéseiben is inkább vidékies jellegű Budán. A földszintes épületek aránya (az összes épületekhez) p. o. a jobbparton 1870 óta napjainkig 83⁰/₀-ról 75-re szállt alá, Pesten ellenben 73-ról 46-ra. Még nagyobbak az ellentétek az egyes kerületekben; legfalusiasabb jellegű a III. kerület, melyben a házaknak több mint kilencz tizedrésze földszintes és így majdnem annyi, mint egy negyedszázad előtt; hasonlóképen alig változott e tekintetben Kőbánya is. Ezzel szemben a József- és Ferenczvárosban, hol 25 évvel ezelőtt a földszintes házak aránya 90⁰/₀ volt, ez ma már 58, ill. 50⁰/₀ lett, míg az egy- és kétemeletesek aránya, száz-száz épület közt, amott 23, emitt 26-tal többet tesz, mint 1870-ben. Különösen gyorsan szaporodnak a három- és négyemeletes házak a VI—IX. kerületekben, melyeknek építkezési jellege az utolsó negyedszázad alatt teljesen megváltozott: itt u. i. 25 év előtt még alig volt kétemeletesnél magasabb ház, míg ma 1200-nál több ily épületet számlálunk és kétségtelen, hogy ezen városrészek rövid idő múlva előbbi kisvárosi jellegükből teljesen ki fognak bontakozni és a modern nagyváros ábrázatát fogják magukra öltetni, amint azt a Belváros, vagy a többi kerületeknek egyes újabban keletkezett részei már hosszabb idő óta viselik.

Hogy egy negyed század alatt az egyes kerületek külseje mennyire változott meg az új építkezések folytán, az az alábbi táblázatból világosan kitűnik.

Száz épület közül volt:

Kerület	1870			1881			1891			1896		
	földsz.	1-2 emeletes	3-5	földsz.	1-2 emeletes	3-5	földsz.	1-2 emeletes	3-5	földsz.	1-2 emeletes	3-5
I.	79·8	20·0	0·2	74·6	24·9	0·5	74·1	25·7	0·2	66·2	32·4	1·4
II.	76·8	22·8	0·4	73·1	25·2	1·7	73·7	24·7	1·6	65·7	31·7	2·6
III.	94·6	5·4	—	95·1	4·3	—	98·3	1·7	—	92·3	7·6	0·1
Jobbpart	88·4	16·4	0·2	81·9	17·7	0·4	81·9	17·6	0·5	75·0	23·7	1·3
IV.	21·4	66·1	12·5	9·6	64·3	26·1	8·7	67·5	23·8	7·2	55·6	37·3
V.	22·2	52·8	25·0	25·7	40·5	33·8	24·2	39·2	36·6	19·3	38·6	42·1
VI.	71·1	27·3	1·6	62·1	29·6	8·3	51·8	32·2	16·0	38·9	36·1	25·0
VII.				66·8	30·4	2·8	52·5	41·6	5·9	38·1	44·8	17·1
VIII.	89·9	9·9	0·2	75·7	22·0	2·3	68·1	29·2	4·7	50·2	38·6	13·3
IX.	90·9	8·8	0·3	80·4	17·9	1·7	78·8	23·3	2·9	58·1	32·2	9·7
X.	—	—	—	86·7	13·1	0·2	98·4	6·3	0·3	83·7	16·2	0·1
Balpart	72·8	23·6	3·7	64·3	28·2	7·5	57·3	32·2	10·5	45·6	36·5	17·9
Budapest	77·4	20·6	2·1	71·4	24·0	4·6	65·4	26·8	6·5	56·1	32·0	11·9

Lakóházak és egyéb épületek.

A főváros 14.628 épülete közt 13.403 lakóház és 1.225 egyéb épület van. Ezen eredményeket az előző évekkel összevetve, azt találjuk, hogy volt:

	1881	1891	1896
lakóház	10.748	12.277	13.403
egyéb épület	457	789	1.225

a miből kitűnik, hogy a nem-lakóházak igen nagy mértékben elszaporodtak; kifolyása ez a főváros nagymérvű kulturális és anyagi emelkedésének, mely úgy a közczélokra szolgáló (közigazgatási, iskolai, közjótékonyági), mint az ipar és forgalom szolgálatában álló épületek létesítésében talál kifejezést. Jelentékeny a gyárak, vasuti épületek, vendégfogadók, kórházak, iskolák és közigazgatási épületek számának emelkedése is. A nem rendes lakcélra szolgáló épületek következőként oszlanak meg az egyes kerületek közt:

Kerület	abszolút szám	az összes épületek %-ban	Kerület	abszolút szám	az összes épületek %-ban
I.	138	6·1	VII.	145	7·1
II.	78	6·1	VIII.	113	5·8
III.	120	6·2	IX.	122	11·8
Jobbpart	331	6·1	X.	147	12·3
IV.	56	9·7	Balpart	894	9·5
V.	127	19·8	Budapest	1.225	8·4
VI.	184	9·5			

Végül közöljük ezen épületeknek rendeltetésük szerinti részletezését:

Kir. udvartartás épületei	4	Szegényházak, menházak	14
Közigazgatási épületek	60	Szükséglakások	5
Vegyes hivatali épületek	25	Fogházak	3
Templomok	48	Gazdasági épületek	113
Egyéb egyházi épületek	25	Gyári és üzleti épületek	239
Iskolaépületek	120	Vasuti épületek	127
Tan- és nevelőintézetek	35	Egyesületi házak	24
Muzeum-, könyv- és képtári épületek	12	Fogadók, szállodák	64
Színházak, mulatók	18	Katonai épületek	45
Kórházak, gyógyintézetek	47	Egyéb épületek	132
Fürdők	15		

Az épületek lakóik száma szerint; legnépesebb házak.

Az épületeknek lakóik száma szerinti eloszlása a lakásstatistikának egyik érdekes és jelentős fejezete. A lakottsági kategóriák felállítását azonban — tekintettel a rendelkezésre álló munkaerő és költségfedezet korlátolt voltára — meg kellett szorítanunk, és így az 1891-ben felállított 37 kategória helyett csakis 18-al kellett megelégednünk.

A főváros építkezési fejlődésének kettős tendenciája van, miként az az építkezések statisztikájából is kitűnik; egyrészt a nagy bérházak, másrészt a kis családi házak létesítésére törekszik, míg emellett a kisebb, középszerű bérházak emelése feltűnően elmarad.¹⁾ E tapasztalat az összeírás eredményeiben is nyert megerősítést, amennyiben az utolsó hat évben — akár az épületeknek abszolút szaporulatát, akár a szaporulat százalékos arányát tekintjük — a szaporulat egyfelől a husznál kevesebb embertől lakott, másfelől a 100—200 lakót számláló házakban volt a legnagyobb.

Ezen mozgalom alakulása az alábbi felsorolásból ítélhető meg:

	1891	1896	Szaporulat az 1891—1896. években	
			abszolút	%-ban
1— 2 embertől lakott házak száma	339	462	123	36·3
3— 5 » » » »	1.234	1.436	202	16·4
6— 10 » » » »	2.032	2.287	255	12·5
11— 20 » » » »	2.580	2.824	244	9·5
21— 30 » » » »	1.613	1.604	— 9	— 0·6
31— 40 » » » »	1.063	1.045	— 18	— 1·7
41— 50 » » » »	808	851	43	5·3
51— 60 » » » »	545	620	75	13·8
61— 70 » » » »	517	529	12	2·3
71— 80 » » » »	363	452	89	24·5
81— 90 » » » »	349	352	3	0·9
91—100 » » » »	248	289	41	16·5
101—450 » » » »	643	976	333	51·8
151—200 » » » »	281	354	123	53·2
201—300 » » » »	130	194	64	49·2
301—400 » » » »	29	44	15	51·7
401— » » » »	15	28	13	86·7
Lakatlan házak	327	241	— 86	— 26·3

Száz épület közt volt tehát:

1— 5 embertől lakott	12·4	12·1	13·0
6— 10 » »	17·8	15·6	15·6
11— 20 » »	22·3	19·7	19·6
21— 50 » »	27·0	26·6	24·0
51—100 » »	14·1	15·5	15·3
101—200 » »	5·5	6·7	9·1
201—300 » »	0·7	1·0	1·3
Több mint 300 » »	0·2	0·3	0·5

¹⁾ Ennek illusztrálására felemlítjük, hogy p. o. az 1892—94. években 944 épületet emeltek, melynek költsége 10.000 frton alul volt; 30—40.000 frtig 83, 40—50.000 frtig 97 ház épült, ellenben 50—75.000 frtig 163, 75—100.000 frtig 127 és 100—150.000 frtig 111.

Épületek lakóik száma szerint.

Kerület	1-2	3-5	6-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100	101-150	151-200	201-300	301-400	401-	Nem lakott	Összesen
1891. évben.																			
I. . .	122	408	520	460	208	112	71	30	28	11	6	7	13	1	3	—	1	131	2.132
II. . .	24	108	183	364	215	111	49	38	23	20	14	7	13	6	3	—	—	16	1.194
III. . .	50	224	393	421	202	114	60	28	21	10	7	6	11	1	1	—	—	60	1.609
Jobbpart	196	740	1.096	1.245	625	337	180	96	72	41	27	20	37	8	7	—	1	207	4.935
IV. . .	1	13	40	79	96	80	85	39	39	30	23	19	33	8	6	—	—	8	599
V. . .	8	19	26	65	52	46	47	43	46	29	35	26	62	21	18	5	2	15	565
VI. . .	27	117	155	243	172	101	106	97	109	77	83	52	133	61	24	10	5	19	1.596
VII. . .	36	108	250	252	167	124	117	84	76	57	82	54	150	66	42	6	3	42	1.716
VIII. . .	17	49	162	318	269	237	171	109	118	86	53	53	148	36	16	6	2	9	1.864
IX. . .	14	47	76	198	146	96	77	62	40	30	37	13	62	22	12	1	1	10	944
X. . .	40	141	227	180	86	42	25	15	17	13	9	6	13	9	5	1	1	17	847
Balpart	143	494	936	1.335	988	726	628	449	445	322	322	228	606	223	123	29	14	120	8.131
Budapest	339	1.234	2.032	2.580	1.613	1.063	808	545	517	363	349	248	643	231	130	29	15	327	13.066

1896. évben.

I. . .	128	428	526	517	198	110	69	37	24	23	7	7	10	5	2	—	2	64	2.162
II. . .	38	118	269	536	180	99	66	34	29	10	14	8	18	6	3	—	—	25	1.268
III. . .	55	289	448	464	236	107	71	34	18	10	6	9	9	4	2	—	—	23	1.735
Jobbpart	216	835	1.243	1.337	614	316	206	105	71	48	27	24	37	15	7	—	2	112	5.215
IV. . .	9	15	22	99	91	71	72	43	31	21	23	19	30	4	8	—	—	13	576
V. . .	15	40	42	65	51	51	51	60	44	32	28	24	73	33	21	7	1	10	648
VI. . .	64	134	212	298	163	123	111	103	102	97	84	55	240	37	33	12	7	21	1.946
VII. . .	62	143	237	236	142	110	130	100	105	98	78	77	273	117	61	9	5	21	2.054
VIII. . .	23	61	142	233	234	209	164	130	110	105	74	52	231	61	37	10	5	22	1.963
IX. . .	29	43	107	187	128	102	74	51	59	40	32	32	83	27	23	4	2	9	1.032
X. . .	39	165	282	304	181	63	43	23	7	11	6	6	9	10	4	2	6	33	1.194
Balpart	246	601	1.044	1.527	990	729	645	515	458	404	325	265	939	339	187	44	26	129	9.413
Budapest	462	1.436	2.287	2.864	1.604	1.045	851	620	529	452	352	289	976	354	194	44	28	241	14.628

Százalékos eloszlás.

1870 ¹⁾ . . .	1'8	6'1	14'4	24'4	13'4	10'8	5'3	5'7	4'4	3'5	2'4	2'0	4'6	1'2	0'7	0'3	—	—	
1881 . . .	2'2	10'2	17'8	22'3	12'6	8'6	5'8	4'2	3'4	2'6	2'2	1'7	4'0	1'5	0'7	0'1	0'1	—	
1891 . . .	2'7	9'4	15'6	19'7	12'3	8'1	6'2	4'2	3'2	2'8	2'7	1'9	4'9	1'8	1'0	0'2	0'1	2'6	
1896 . . .	3'2	9'8	15'6	19'6	11'0	7'2	5'8	4'2	3'6	3'1	2'4	2'0	6'7	2'4	1'3	0'3	0'2	1'6	

Az épületeknek lakottságuk nagysága szerint való kerületi eloszlása nagyjából egyezik az emelet szerinti eloszlásukkal. Az e tekintetben mutatkozó eltérések közül felemlítjük, hogy a jobbparton aránylag kétszer annyi kicsiny (10-nél kevesebb lakóval bíró) ház van (40%) mint Pesten (20·1%), utóbbi helyen azonban az 50-nél több embertől lakott házak aránya hatszor nagyobb, mint a jobbparton; sőt ha a legnagyobb házakra szorítkozunk (melyekben t. i. száznál több ember lakik), ez az arány tizennégyszer akkora, amennyiben Budán az épületeknek csak 1·2 százaléka tartozik ezen kategoriába, Pesten ellenben 16·3. Még nagyobb szélsőségeket találunk, ha az egyes kerületekre megyünk át. A legkisebb épületek az I. kerületben vannak legnagyobb számmal, ahol az összes házaknak éppen fele ilyen; igen nagy az arányuk még a III. és X. kerületben is, ellenben legkisebb (8%) a Belvárosban. Ezzel szemben azonban a legnépesebb (100-nál több embertől lakott) épületek nem a Belvárosban vannak legnagyobb számmal —

¹⁾ Csak balpart.

ahol ilyen igen népes épületből csak 7·3⁰/₀, van — hanem az Erzsébet-, Lipót- és Terézvárosban, ahol ezeknek aránya 20—23⁰/₀-ra rüg. Ez adatokból is kitűnik tehát, hogy az I., III. és X. kerületnek határozottan kisvárosi jellege van, ellenben az V—VIII. kerület leginkább nagyvárosi jellegű. A többi kerületekben a különböző háztípusok eloszlása oly egyenletes, hogy túlnyomó típusról alig lehet szó.

Az utolsó hat év alatt beállott változásokat illetőleg megemlítendő, hogy egészben véve ritkul a közép nagyságú épületek száma, ellenben — miként már fentebb is kiemeltük — fokozatosan emelkedik a kis családi házak, de még nagyobb mértékben a nagy bérkaszárnnyák aránya.

Száz ház közül találtatott ugyanis:

Kerület	1—10 lakóval bíró		50-nél több lakóval bíró		100-nál több lakóval bíró	
	1891	1896	1891	1896	1891	1896
I.	49·2	50·0	9·5	5·6	0·6	0·8
II.	26·1	33·1	10·8	9·6	1·6	2·1
III.	42·9	44·3	5·7	5·1	0·8	0·8
Jobbpart	41·4	40·0	5·7	6·4	0·9	1·2
IV.	8·0	8·0	33·5	31·9	7·2	7·3
V.	7·0	15·0	56·8	49·8	21·0	20·8
VI.	17·6	21·1	42·8	42·1	15·4	19·5
VII.	22·2	21·5	38·7	44·9	15·9	22·6
VIII.	11·7	11·8	34·4	41·5	11·1	17·5
IX.	18·0	17·3	31·2	34·2	10·4	13·5
X.	49·4	40·7	9·6	7·0	2·2	2·6
Balpart	18·3	20·1	35·6	37·2	12·4	16·3
Budapest	27·1	28·6	24·1	26·4	8·0	10·9

Még pedig:

Beltelken	20·4	19·8	28·3	33·0	9·2	13·6
Kültelken	60·3	54·0	11·0	7·8	2·2	3·5

Végül még összehasonlítva a beltelket a kültelekkel, konstatálhatjuk, hogy a kültelken — bár igen lassan — a nagyobb épületek száma növekszik, amivel a kisebb épületek aránylagos kevesbedése együtt jár. A kis épületek száma a kültelken ma természetesen még nagy túlsúlyban van és amennyiben ott folytonosan épülnek családi házak, nyaralók és a szegényebb néposztály kisebb lakóháza, számuk is folyton emelkedik; de a nagyobb épületek emelését célzó spekuláció már oda is elhat és lassanként kivetkőzteti a kültelek egyes részeit is eredeti falusias jellegökből.

Nem érdeknélkülinek láttuk ama legnépesebb épületeknek egyenkénti felsorolását, melyekben 300-nál több lakó iratott össze. Ily ház 72 találtatott, melyek közül háromban ezernél több lélek, tizben 500—1000 lélek lakott. Természetes, hogy a legnépesebb épületek nagyrészt nem rendes lakóházak, hanem oly közintézetek, melyek éppen a népesség bizonyos rétegének (betegeknek, szegényeknek stb.) tömeges elhelyezésére vannak rendeltetve; így találtatott a Szt.-István kórházban, mely a főváros legnépesebb épülete, 1222 bennlakó, a Lipótmezei tébolydában 1156, az Erzsébet-szegényházban 895 és a Rókus-kórházban 868. Van azonban néhány igen népes lakóház is, milyen a Kőszénbánya és téglagyár részvénytársulat lakóháza (X. külső Jászberényi-út 77^{31/33}) 1108 lakóval, az I. ker. Fehérvári-úti 949. számú ház 971 lakóval, a Ganz és társa részvénytársaság lakóháza (X. Kőbányai-út 293/a.) 802 lakóval (utóbbi azonban tulaj-

donkép 13 épületből áll), a budapesti gőzmalmi részvénytársaság munkástelepe (VI. Főthi-út 1742/9) 624 lakóval stb. Ötszáz körüli lakossággal bíró lakóház már nagyobb számmal van, és még jóval több háznak van 400 vagy 300 lakója.

Legnépesebb épületek felsorolása.

Szt.-István kórház	1.222	Fővárosi fiókkórház (VIII. Kún-u. 4.)	371
Lipótmezei tébolyda	1.156	Lakóház (X. Orczy-út 47.)	371
Kőszénbánya- és téglagyár lakóháza		» (VI. Király-u. 23.)	368
(X. Külső-Jászberényi-út 7780/83)	1.108	» (VI. Király-u. 16.)	365
Lakóház (I. Fehérvári-út 949)	971	Főv. szükséglakás (VI. Külső Váczi-ut)	365
Erzsébet-szegényház	895	Lakóház (VII. Elemér-u. 18.)	359
Rókus-kórház	868	» (IX. Szvetenay-u. 8a)	355
Ganz és társa (X. Kőbányai-út 2931. sz.)		» (VII. Dob-u. 57.)	354
(18. lakóház)	802	Hajléktalanok menhelye (VIII. Alföldi-	
Budapesti gőzmalmi r. t. munkástelepe		utca 6—8.)	348
(VI. Főthi-út 1742/9.)	624	Törvénykezési palota (V. Alkotmány-u.)	347
Lakóház (VI. Szondy-u. 48—50.)	535	M. k. államvasutak nyugdíjépülete (VI.	
» (VI. Lóportárdülő 1704)	507	Andrássy-út)	346
» (VI. Szabolcs-utca 15.)	505	Lakóház (VI. Eprekert-u. 31.)	344
» (VII. Király-utca 21.)	505	» (VII. Károly-körút 9.)	344
» (VIII. Madách-utca 30.)	502	» (V. Külső Váczi-út 60.)	340
» (VII. Verseny-u. 22—24.)	499	» (V. Csányi-u. 21.)	334
Dreher-sörgyár (X. Füzér-u. 1.)	490	» (V. Arany János-u. 5.)	332
Lakóház (VII. Nefejeits-u. 27—29.)	489	» (VII. Király-u. 15.)	332
» (VI. Király-u. 88.)	482	» (VIII. Gyöngytyúk-u. 10.)	330
M. k. államvasutak gépgyára lakóház-		M. k. államvasút munkástelepe (IX.	
és gépgyárépület (X. Kőbányai-út)	478	Gyáli út 9633.)	330
Gyűjtőfogház (X. Maglódi-út 7727.)	453	Lakóház (VI. Bajza-utca 42.)	327
Angyalföldi elmebeteg-intézet	449	» (V. Külső Váczi-út 100/a)	326
Lakóház (V. Külső Váczi-út 58.)	425	Főv. szükséglakás (VIII. Köztemető-út	
» (VII. Verseny-u. 18.)	417	19. sz.)	325
Főv. szükséglakás (IX. Vágóhid-utca		Lakóház (VIII. Ujvásártér 24.)	324
22. sz.)	415	» (VIII. Kerepesi-út 65.)	323
Lakóház (VIII. Ujvásártér 20.)	413	» (V. Vizafogó 1451—53.)	322
» (VI. Gyár-u. 5.)	412	» (VIII. Kisfuvaros-u. 9.)	319
Rendőri fog- és tolonczház	409	» (VIII. Tököly-u. 6.)	315
Lakóház (VIII. Kálvária-tér 21.)	403	» (VI. Szerecsen-u. 33.)	315
Kőbányai gőztéglagyár (X. Maglódi-út)	402	» (VII. Dob-u. 50.)	310
Lakóház (VI. Hunyady-tér 10.)	401	» (VII. Hernád-u. 30.)	309
Magy. kerámiagyár r. t. (Maglódi-út)	389	» (VIII. Örömvölgy-u. 22.)	309
Lakóház (VII. Dob-utca 10.)	388	» (IX. Ferencvárosi védgát 12a)	309
» (VIII. Köris-u. 9.)	387	» (VII. Akácfa-u. 57.)	308
» (VI. Külső Váczi-út 94.)	386	» (IX. Mester-u. 41.)	306
Hajléktalanok menhelye (VI. Külső		» (VII. Rombach-u. 3.)	306
Váczi-út)	383	» (VI. Bajnok-u. 31.)	305
Lakóház (VI. Szabolcs-u. 15.)	377	» (VI. Teréz-körút 3.)	301

Az épületek lakottsága.

Az egyes épületkategoriak eloszlásában előállott változások elég világosan tüntetik fel a főváros építkezési jellegének fokozatos — egyes kerületekben gyors — átalakulását. Ez az átalakulás határozott kifejezést nyer az épületek lakottsági számában, vagyis azon számban, mely kifejezi, hogy egy épületre átlag hány lakó esik. Nem szabad azonban a lakottsági szám jelentőségét nagyon is túlbecsülni, illetve a laksűrűség fogalmával összece-

rél. Laksűrűségről csak akkor lehet szó, a midőn a népességet az általa elfoglalt lakhelyiségekkel (p. o. szobák számával) hasonlítjuk össze, a mely összeállításban hallgatag benne foglaltatik az a feltevés, hogy a mértékül szolgáló egység (a szoba) nagysága körülbelül ugyanaz marad. Ily feltevés természetesen a házokról meg nem állhat, mivel ezeknek nagysága és emberbefogadó képessége igen tág határok közt ingadozik. Ez okból a lakottsági arány emelkedéséből csakis a népesség fokozódott tömörülésére szabad következtetnünk, de nem a laksűrűség emelkedésére és még kevésbé a lakásviszonyok rosszabbodására.

A fővárosban egy-egy házban jelenleg átlag 41·1 ember él, a határok pedig, melyek közt e szám az egyes kerületekben ingadozik, 17·1 és 66·4. Legkisebb az I.-ben, továbbá igen alacsony Ó-Budán, a II. kerületben és Kőbányán, ellenben a legnagyobb a Lipótvárosban (66·4), Erzsébetvárosban (62·1), Terézvárosban (58·0) és Józsefvárosban (57·5), míg a Ferenczvárosban (51·1) és a Belvárosban (45·8) valamivel kisebb.

A házak átlagos lakottságának évről-évre való emelkedése, a főváros fejlődésének természetes folyománya. Az alábbi felsorolásból kitünik, hogy a lakosság egy negyed század alatt 29-ről 41-re, tehát mintegy két ötödrésszel emelkedett,¹⁾ egy-egy épületre jutott ugyanis

1870-ben	28·9 lakos
1881-ben	33·6 »
1891-ben	37·0 »
1896-ban	41·1 »

A város két főrészenek építkezési fejlődését érdekesen illusztrálja az a jelenleg, hogy ezen negyedszázadban a jobbparton a lakottság 17-ről csak 19-re emelkedett, a balparton ellenben 28-ről 53-ra, vagyis közel kétszeresére szökkent fel. Figyelemre méltó továbbá, hogy a Belváros és Lipótváros lakottsága jóformán változatlan maradt, míg legnagyobb mértékben nagyobbodott a Józsefváros és Ferenczváros lakottsági száma. Mondhatni tehát, hogy e két városrészt a hirtelen megindult nagy építkezési mozgalom eredeti építési jellegéből egyenesen kivetkőztette, úgy hogy ezen, még kevésbé előbb kisvárosi kerületek már inkább nagyvárosi jellegű nyertek.

Ezt ismerhetjük fel az alábbi összeállításból, mely a lakottsági arányt 1870-től 1896-ig kerületenként tünteti fel:

Egy épületre esett lakó

Kerület	Egy épületre esett lakó			
	1870	1881	1891	1896
I.	14·8	14·4	15·0	17·1
II.	19·7	22·2	24·5	23·0
III.	18·0	18·2	18·2	18·0
Jobbpart	17·1	17·6	18·7	18·9
IV.	41·7	48·7	46·8	45·8
V.	60·4	68·2	68·3	66·4
VI.	53·7	51·3	55·3	58·0
VII.		48·0	52·3	62·1
VIII.	29·4	33·1	49·5	57·5
IX.	28·1	37·4	45·1	51·1
X.	22·9	20·2	23·4	24·3
Balpart	28·1	44·0	49·1	53·4
Budapest	28·9	33·6	37·6	41·1

¹⁾ Meg kell jegyeznünk, hogy az 1881. és 1891-re vonatkozó számok némileg eltérnek az 1891. évi népszámlálási munkában közölt eredményektől. Az eltérés onnan van, hogy ama munkában a lakottságot a rendes lakosság alapján számítottuk ki. A mennyiben azonban az 1896. évi összeírás csak a tényleges népességet állapíthatta meg, az összehasonlítás kedvéért az 1881. és 1891. évek lakottsági számát szintén a tényleges népesség alapján számítottuk ki.

Az 1896. évi összeírás alkalmával először tüntettük ki a rendes lakóházak népességét, elkülönítve az egyéb épületekben lakók tömegétől. Habár ezen elkülönítésnek az egyéb épületekre vonatkozólag, melyekben a legkülönfélébb jellegű és rendeltetésű épületek egybevetettek, nagyobb jelentősége nincs, mégis fontosságot tulajdoníthatunk neki azon okból, mivel a rendes lakóházak lakottságát külön engedi felismerni, míg az előbbi együttes számításnál a nagy közintézetek (kórházak stb.) és egyéb nemlakóházak belefoglalása a fenálló viszonyok felismerését csak zavarhatta. A két lakottsági szám az egész fővárosra különben nem tüntet fel nagy különbséget, amennyiben az összlakottság 41,1, a lakóházak szerint számított pedig 42,8. Egyes kerületekben, mint a Lipót- és Erzsébetváros, azonban a különbség nagyobb.

Ime a lakóházak és egyéb épületek lakottsága az 1896. évi felvétel szerint :

Kerület	Lakóház	Egyéb épület	Együtt
I.	16,5	26,2	17,1
II.	22,8	24,6	23,0
III.	17,9	19,2	18,0
Jobbpart	18,5	23,3	18,9
IV.	46,7	37,4	45,8
V.	75,0	31,1	66,4
VI.	61,5	21,8	58,0
VII.	70,0	27,8	62,1
VIII.	58,3	45,9	57,5
IX.	52,1	39,3	51,1
X.	24,3	17,5	24,3
Balpart	55,9	29,8	53,4
Budapest	42,8	28,0	41,1

Az utcák, házaik és lakóik száma szerint.

Az utcák és terek száma a mérnöki hivatal legújabb kimutatása szerint a beltelken 851, a kültelken 1.235, összesen 2.086. Ezen nagy számban befoglaltatván a kültelki részeknek számos útjai, melyeknek legnagyobb részében épületek sincsenek, indokoltnak látszik, ha csak a beltelki területeket vesszük szemügyre, a midőn is (a több kerületben közösen előforduló 18 utca levonásával) 780 utcát és 71 teret találunk. A népszámlálások rendszerint jóval kevesebb utcát tüntetnek fel, minthogy számos oly kisebb utca vagy köz létezik, melyekben házak vagy sincsenek, vagy pedig a házak főbejárata más utcába esik, az ilyen házak pedig csakis egy utczában vétethettek számba. A mérnöki hivatal kimutatása alapján a beltelki utcák és terek száma 1881., 1891. és 1896. években a következő volt:

Kerület	1881			1891			1896		
	utca	tér	együtt	utca	tér	együtt	utca	tér	együtt
I.	183	16	199	207	16	223	207	17	224
II.	93	9	102	107	7	114	107	7	114
III.	89	5	94	92	5	97	96	5	101
Jobbpart	365	30	395	406	28	434	410	29	439
Közös utcák nélkül	320	28	348	380	28	408	408	29	437
IV.	57	14	71	56	14	70	57	14	71
V.	58	9	67	77	9	86	76	10	86
VI.	57	8	61	63	4	67	61	4	65
VII.	60	6	66	53	6	59	48	4	52
VIII.	90	7	97	90	8	98	97	7	104
IX.	50	5	55	46	5	51	49	3	52
X. ¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Balpart	873	44	417	385	46	431	388	42	430
Közös utcák nélkül	852	36	888	347	34	381	372	42	414
Budapest	788	74	812	791	74	865	798	71	869
Közös utcák nélkül	672	64	736	727	62	789	780	71	851

¹⁾ A X. kerületben (kültelek) 1881-ben 126 utca és 3 tér, 1891-ben 154 utca és 7 tér, 1896-ban 179 utca és 9 tér volt.

Áttérve immár az utcáknak épületeik száma szerinti kimutatására, azt találjuk, hogy volt ¹⁾

	1881.	1891.	1896.
1—10 házzal bíró utca	353	395	392
11—30 » » »	175	187	248
31—50 » » »	70	79	88
50-nél több házzal bíró utca	26	25	33

A kerületenként való eloszlás tekintetében felemlítendő, hogy a jobbparti kerületekben igen nagy a kis (kevés házzal bíró) utcák száma; leginkább az I. és II. kerületben, a hol az utcáknak több mint felében tiznél kevesebb ház van. Jellemző, hogy a Lipót- és Belvárosban is igen sok az ilyen utca, de ott a házak nagyobbára népes bérházak, ellentétben a budai kerületek kis (családi) házaival, melyekben aránylag kevés ember él.

Az utcák nagyságának kerületenkénti eloszlása a következő: ²⁾

Kerület	1—10	11—30	31—50	50-nél	Házak	Összesen
	házzal bíró utcák száma					
I.	99	27	9	2	87	224
II.	56	22	10	2	24	114
III.	28	24	6	8	35	101
Jobbpart	188	73	25	12	146	439
IV.	47	16	2	—	6	71
V.	46	16	2	—	22	86
VI.	16	20	14	7	8	65
VII.	13	23	11	5	—	52
VIII.	38	36	19	4	7	104
IX.	15	18	9	3	7	52
X.	—	—	—	—	—	—
Balpart	175	129	57	19	50	430
Budapest	358	202	82	31	196	869

Az alábbiakban névszerint soroljuk fel a legtöbb házzal bíró utcákat, kitüntetvén a házak számát 1881-ben, 1891-ben és 1896-ban:

	1881.	1891.	1896.
Lajos-utca	199	207	192
Vörösvári-út	115	127	129
Bécsi-út	69	94	128
Külső-Váci-út	27	105	121
Andrássy-út	89	114	115
Csömöri-út	52	113	110
Baross-utca	55	92	109
Rózsa-utca	69	86	109
Üllői-út	84	90	100
Király-utca	93	94	95
Attila-utca	95	92	93
Dob-utca	94	94	95
Kis-Czelli-utca	64	88	89
Szt.-Endrei-utca	66	81	82
Zsigmond-utca	85	88	79
Gellérthegy-utca	53	51	78
József-utca	84	76	77
Kiskorona-utca (III. kerület)	65	64	76
Erzsébet királyné-útja	?	47	76
Soroksári-utca	74	90	76
Fő-utca	75	80	73
Izabella-utca	44	45	71
Kerepesi-út	84	71	70

¹⁾ Az épületek nélküli utcák (I. fentebb) kihagyásával.

²⁾ A több kerületben előforduló közös utcák minden kerületben külön vannak számba véve.

Tekintettel arra, hogy a házak nagysága az egyes kerületekben igen eltérő és így pusztán a házak száma az utcák nagyságának megítélésére nem elegendő, az alábbiakban az utcákat még népességök száma szerint is tárgyaljuk.

E tekintetben azt látjuk, hogy az ily értelemben vett legkisebb — t. i. kétszáznál kevesebb embertől lakott — utcák száma 1881 óta tetemesen megapadt, a közép népességű utcák száma körülbelül változatlan maradt, ellenben a népesebb (ezernél több lakóval bíró) utcák száma rohamosan emelkedett. Így 1881-től 1896-ig az 1000—1500 lakóval bíró utcák száma 46-ról 71-re, az 1500—2500 lakóval bíróké 30-ról 52-re, sőt a még népesebb utcák száma 22-ről 50-re szökött fel; e mellett még figyelembe veendő, hogy az utcáknak négyarapódása a legutóbbi hat évben legerősebb volt, a midőn u. i. a főváros építkezése és népesedése általában igen intenzív emelkedést tüntet fel.

Volt ugyanis:

		1881.	1891.	1896.
— 200	lakóval bíró	299	299	255
— 500	» »	123	141	146
— 1.000	» »	104	115	102
— 1.500	» »	46	52	71
— 2.500	» »	30	48	52
— 5.000	» »	17	26	40
5.000-nél több	» »	5	5	10

} utcák és terak száma

A legnagyobb gyarapodás a VI—VIII. kerületekre esik, a melyekben általában véve a főváros gyarapodása összpontosúl. Például felemlíthetjük, hogy az utolsó hat év alatt a VI. kerületben a 2500-nál népesebb utcák száma 11-ről 17-re emelkedett; a VII-ben a legkevésbé népes utcák száma 12-ről 2-re, az ezren alúliaké 33-ról 15-re szállt alá; ellenben ezernél nagyobb népessége ma 45 utcának van, míg hat évvel előbb csak 23-nak volt; hasonlóképen a Józsefvárosban ma 45 ily utca van 24 helyett.

Íme az 1896. évi állapot kimutatása: 1)

Kerület	— 200	— 500	— 1000 lakóval	— 1500 bíró	— 2500 utcák	— 5000 száma	5000-nél több
I.	93	25	10	3	—	1	—
II.	55	15	12	7	—	1	—
III.	31	17	11	3	3	—	1
Jobbpart	179	57	33	13	3	2	1
IV.	28	19	13	2	3	—	—
V.	23	20	8	8	1	3	—
VI.	8	9	10	5	8	14	3
VII.	2	7	6	13	13	11	3
VIII.	6	23	21	20	17	6	2
IX.	9	9	11	5	7	4	1
X.	—	—	—	—	—	—	—
Balpart	76	89	69	58	49	38	9
Budapest	255	146	102	71	52	40	10

Befejezésül név szerint felsoroljuk egyfelől a fővárosnak legnépesebb, ötezernél több lakóval bíró utcáit, másfelől mindazon utcákat, melyeknek népszáma 1891. óta 50 százalékkal emelkedett.

1) Ezen kimutatásban a több kerületben előforduló utcák minden kerületben külön-külön vannak számba véve; ha ezen közös utcákat egyesítjük, az eredmény annyiban változik, hogy a 2500—5000 lakóval bíró utcák száma 40-ről 33-ra száll alá, ellenben az ennél is népesebb utcák száma 10-ről 17-re emelkedik.

Az utóbbi felsorolás 79 utcát ölel fel és azok közt van 8 olyan, mely 1891-ben még nem létezett, a hol tehát a szaporulat aránya nem számítható ki, továbbá kilencz olyan, mely hat évvel ezelőtt csak egy-két házból állott, melynek népszáma azóta több mint tizszeresére (az egyik éppen közel háromszázszorosára) emelkedett, a hol tehát a szaporulatnak százalékokban való kifejezéséről lemondottunk. Ezen utozáknak kerületenkénti megoszlását illetőleg felemlítjük, hogy a VII. kerületben 22 utcának népessége emelkedett legalább 50%-al, míg a VIII-ban 18, a VI. és X-ben 10—10, a IX-ikben 8 ily utcát találunk. A többi kerületekre csak kevés ily utca jut; az egész jobbparton mindössze két utca népessége emelkedett felényivel.

Legnépesebb utcák népessége 1881., 1891. és 1896. években:

	1881	1891	1896
Király-utca	9.559	10.050	10.686
Külső Váci-út	1.463	5.943	9.416
Dob-utca	3.062	3.742	3.448
Andrássy-út	3.399	6.999	6.544
Izabella-utca	1.560	3.650	6.448
Uló-i-út	5.006	5.535	6.277
Váci-körút	5.811	5.990	6.063
Csömöri-út	769	3.233	5.796
Lajos-utca	5.442	5.772	5.640
Nefelejts-utca	—	1.511	5.629
Kerepesi-út	5.879	5.498	5.513
Soroksári-utca	4.307	5.661	5.505
Bózsa-utca	3.544	5.195	5.504
Dohány-utca	3.735	4.022	5.248
Baross-utca	2.228	2.357	5.142
Szondy-utca	2.377	3.895	5.078
József-körút	387	2.764	5.025

Felsorolása azon, ma legalább 500 lakóval bíró utcáknak, melyeknek népessége 1891-től 1896-ig legalább 50%-al szaporodott.

Kerület	Utca	Népesség száma		Szaporulat %-ban
		1891	1896	
VI.	Szabolcs-utca	—	2.900	Ezen utcák 1891-ben még nem létezővén, szaporulat nem számítható.
VI.	Fóthi-út	—	2.558	
VI.	Csángó-utca	—	2.047	
VIII.	Dobozy-utca	—	1.317	
V.	Tisza-utca	—	1.266	
VI.	Huba-utca	—	769	
VII.	Telep-utca	—	676	Ezen utcák 1891-ben csak 1—2 házból állván, a szaporulat 1000%-nál többet fenne.
X.	Gergely-utca	—	634	
VII.	Hernád-utca	8	2.116	
IX.	Gát-utca	6	1.091	Ezen utcák 1891-ben csak 1—2 házból állván, a szaporulat 1000%-nál többet fenne.
VII.	Bethlen-utca	16	1.682	
VII.	Garay-utca	35	2.246	
I.	Krisztina-körút	18	876	
VII.	Elemér-utca	29	1.388	
VII.	Dembinszky-utca	44	1.379	
X.	Marhahajtsár-út	107	1.618	
VII.	Peterdy-utca	38	549	
VI.	Bulyovszky-utca	117	865	
VII.	Óvoda-utca	200	1.293	
VIII.	Festetich-utca	128	694	442·2
VII.	Garay-tér	243	1.152	374·1
IX.	Vágóhid-utca	142	653	359·8
VI.	Erzsébetkirályné-útja	188	854	354·3
IX.	Mátyás-utca	157	691	333·8

Kerület	Utcza	Népesség száma		Szaporulat ‰-ban
		1891	1896	
	VII. Egressy-út	231	869	276·2
	VII. Nefelejts-utcza	1.511	5.629	272·5
	V. Báthory-utcza	198	730	268·7
	IX. Ferenczvárosi védgát	276	980	255·1
	IX. Dandár-utcza	189	630	233·3
	VII. Cserey-utcza	197	638	223·9
	IX. Szvetenay-utcza	741	2.304	210·9
	VII. István-út	1.109	3.297	197·3
	V. Csáky-utcza	222	656	195·5
	X. Maglódi-út	1.186	3.047	156·9
	VIII. Bezerédi-utcza	334	983	156·0
	VII. Cserhát-utcza	533	1.359	154·9
	VIII. Szigetvári-utcza	452	1.039	140·9
VI.—VII.	Hungária-út	965	2.293	137·6
	VII. Murányi-utcza	686	1.605	133·9
	VIII. Dugonics-utcza	552	1.284	132·6
	IX. Márton-utcza	371	1.987	128·1
	VIII. Alföldi-utcza	419	935	123·1
	VIII. Baross-utcza	2.357	5.142	118·1
	V. Kálmán-utcza	321	681	112·1
	X. Apafy-utcza	337	705	109·2
	IX. Ferencz-körút	1.503	3.036	101·9
	X. Gyömrői-út	675	1.350	100·0
	X. Alsó-Vaspálya-utcza	405	804	98·5
VI.—VII.	Aréna-út	1.121	2.163	92·9
	VII. Barcsay-utcza	537	1.036	92·0
	VIII. Szilágyi-utcza	300	576	92·0
	VI. Dalnok-utcza	652	1.233	89·9
	VI. Epreskert-utcza	320	1.555	89·6
	VIII. Kenyérmező-utcza	346	1.389	86·4
	VIII. József-körút	2.764	5.025	81·8
	VIII. Mosonyi-utcza	444	800	80·1
	X. Sörgyár-utcza	317	571	80·1
	VII. Csömöri-út	3.233	5.796	79·3
	VII. Miksa-utcza	294	527	79·3
	VIII. Losonczy-utcza	796	1.418	78·2
	VIII. Pál-utcza	288	512	77·8
VI.—VII.	Izabella-utcza	3.650	6.443	76·7
	VIII. Illés-utcza	1.115	1.946	74·5
VII.—X.	Külső-kerepesi-út	1.999	3.456	72·9
	VII. Wesselényi-utcza	2.197	3.794	72·7
	VII. Damjanich-utcza	1.324	2.254	70·2
	X. Halom-utcza	407	691	69·8
	VIII. Aggteleki-utcza	957	1.543	61·8
	VII. Jósika-utcza	767	1.233	61·4
	VI. Nagy-János-utcza	762	1.222	60·4
	VIII. Kálvária-utcza	911	1.456	59·8
	VIII. Lujza-utcza	1.177	1.379	59·6
V—VI.	Külső-váci-út	5.943	9.416	58·4
	III. Pacsirtamező-utcza	342	538	57·3
	VI. Podmaniczky-utcza	2.586	4.064	57·2
	X. Szabóky-utcza	381	534	53·3
	VIII. Madách-utcza	1.599	2.452	53·3
	VII. Rottenbiller-utcza	2.857	4.324	51·3
	X. Bánya-utcza	397	596	50·1

A viszonylagos népesség.

A népesség sűrűségének topografikus eloszlását és alakulását a viszonylagos, vagyis a bizonyos területi egységre vonatkoztatott népszám jellemzi legmegfelelőbbben. A főváros viszonylagos népsűrűsége — határának nagy kiterjedéséhez mérten — meglehetősen csekély ugyan, de évről-évre emelkedik. Az 1881-ik évben az összterületnek egy hektárára 18⁴ lélek jutott, 1891-ben már 25² és 1896-ban 29⁰, sőt a katonaság beszámításával 30⁷. Láthatni tehát, hogy a népsűrűség hat év lefolyása alatt mintegy ötödrésznnyivel növekedett.

Hogyha Budapest népsűrűsége más városokéhoz viszonyítva igen csekélynek látszik, ez onnan van, hogy városunk igen nagy terjedelmű határa csak részben van beépítve és nagyrészt lakatlan mezőket, erdőket és hegyeket foglal magában. A midőn az innen eredő közigazgatási nehézségek tekintetében arra utalunk, a mit 1891. évi népszámlálási munkánk első kötetében erre vonatkozólag mondtunk volt, itt még csak azt említjük meg, hogy a viszonylagos népesség összehasonlítására, akár más városokkal, akár az egyes kerületek közt, a főszűly a beépített belső részekre, az u. n. beltelekre helyezendő.

A bel- és kültelekre nézve ezen tekintetben fennálló különbségek kitűnnek már abból, hogy jelenleg a beltelek egy hektárára 201 lélek esik, a kültelekére azonban csak öt. De ha szemügyre vesszük, hogy ezen arány még 1881-ben így állott mint 131:1², tíz évvel rá pedig mint 171:3³, akkor nyilvánvaló, hogy immár a kültelek is erősebben népesedik be, úgy hogy annak népsűrűsége ma már a beltelekének $\frac{1}{40}$ részére rúg, míg 1881-ben még csak $\frac{1}{10}$ részével volt egyenlő. Csakis a viszonylagos gyarapodásról szólva mondhatjuk, hogy a kültelek az utolsó 16 évben jóval erősebb mértékben népesült be, mint a beltelek, a mi egyébiránt a nagyváros kifelé való terjeszkedésének természetes következménye. E tekintetben különösen a II. és III. kerület, valamint a Lipót- és Erzsébetváros tanusítanak igen nagy arányú, a kétszerest is meghaladó, gyarapodást.

A beltelken, vagyis a város tulajdonképeni zömében szintén nagy az eltérés a népsűrűség tekintetében. Legsűrűbben lakik a népesség a VII. kerületben, a hol egy hektárra 361 lélek jut: sorban követik a Józsefváros és a Belváros egyforma (338) népsűrűséggel, majd a Terézváros 246 és a Ferenczváros 215 lakóval; aránylag legritkább a lakosság a Lipótvárosban (142), a hol a Lipót-körúton túl még igen sok a lakatlan telek. A jobbparti részeken sehol sem fokozódik a népsűrűség akkorára, mint a pesti részen; ott a maximum, 162 lakóval, a II. kerületben található; következik O-Buda 103 és az I. kerület 53 lakóval hektáronként.

Ha ezek után a mostani népsűrűséget az 1891. évvel vetjük egybe, azt látjuk, hogy az utolsó hat évben csak az V—X. kerületekben lehet szó lényeges sűrűsödésről, a hol ugyanis a népsűrűség fokozódása (százalékokban kifejezve) a következő volt:

az Erzsébetvárosban	105 ¹ %	a Lipótvárosban	23 ⁶ %
Kőbányán	25 ⁵ %	a Ferenczvárosban	23 ² %
a Terézvárosban	24 ² %	a Józsefvárosban	17 ⁴ %

míg a többi kerületekben a sűrűség fokozódása jelentéktelen, sőt az I. kerület-

ben stagnáció, a Belvárosban — a nagymérvű rombolások folytán — éppenséggel csökkenés állott be.

Íme az egyes kerületek bel- és külterki részeinek viszonylagos népessége az 1881., 1891. és 1896. évről.¹⁾

Egy hektárra esett lakó:

Kerület	a beltelken			a kültelken			mindössze		
	1881	1891	1896	1881	1891	1896	1881	1891	1896
I.	46·9	53·7	53·1	0·5	1·2	1·7	4·6	5·9	5·8
II.	127·0	151·3	161·6	0·1	0·6	1·6	27·2	32·9	34·1
III.	85·5	99·9	102·7	0·1	0·3	0·9	7·4	8·8	9·5
Jobbpart	73·5	85·8	87·0	0·4	0·9	1·4	7·8	9·3	9·3
IV.	340·8	379·0	337·5	—	—	—	340·8	379·0	337·5
V.	123·7	137·4	142·1	6·0	10·1	24·5	57·8	66·1	81·6
VI.	189·4	203·2	246·3	1·8	8·8	16·9	43·4	65·0	80·7
VII.	191·7	250·3	361·3	1·5	8·4	19·2	37·5	53·2	109·1
VIII.	150·4	238·0	338·2	—	—	—	150·4	238·0	338·2
IX.	180·7	176·9	215·4	1·2	3·4	5·2	26·9	37·9	46·7
X.	—	—	—	2·4	5·5	6·9	2·4	5·5	6·9
Balpart	162·7	223·6	271·3	2·2	6·4	10·3	33·0	45·4	57·9
Budapest	180·9	170·7	201·2	1·2	3·3	5·2	18·4	25·2	29·9

Kisebb területi egységekre vonatkozó adatok.

A fővárosi statisztikai hivatal közleményeiben, az a topographiai egység, mely szerint a statisztikai anyag részleteztetik, rendszerint a közigazgatási kerület szokott lenni; ezen belül csakis egyes esetekben tétetik megkülönböztetés bel- és kültelek között. Az alábbiakban kitüntetjük azon régi kisebb városrészeket is, melyek a főváros egyesítése által önállóságukat elvesztették s külön már nem szoktak kimutatattani, továbbá egyes újabban keletkezett telepeket, végül pedig az iskolaszékek területét.

a) Kisebb területi egységek.

	házak száma	lakosság száma
Vár	209	5.308
Tabán, beltelek	605	11.284
» kültelek	145	2.662
Krisztinaváros, beltelek	494	10.742
» kültelek	709	7.143
Viziváros	809	21.510
Országút, beltelek	300	6.592
» kültelek	159	1.072
Rákosfalva ²⁾	176	2.220
Tisztviselőtelep	213	2.277
M. Á. V. nyugdíj csoportja ³⁾	24	2.370

¹⁾ Egyes sajátos eltérések, melyek abban nyilvánulnak, hogy a viszonylagos népesség számának alakulása a népszám abszolút emelkedésének nem felel meg teljesen, a közigazgatási kerületek területében beállott változásokból magyarázandók ki.

²⁾ És az alsó-rákosi rét.

³⁾ Illetve a Kerepesi-út, Lóvászár-utcza, Juranics-utcza és Köztemető-úton közti terület. Ebbe a M. Á. V. nyugdíjcsoporthoz (8 ház) kívül még a rendőri toloncház (409 lakó) és 15 kisebb épület esik. Magában a M. Á. V. nyugdíjcsoporthoznak épületeiben 1864 egyén lakik.

b) Az iskolaszékek területe.

	Ház	Lakosság	Óvóköt. gyermek	Tanköt. gyermek
Várbeli	209	5.808	241	754
Tabáni	750	13.896	848	2.115
Krisztinavárosi	1.208	17.885	1.049	3.064
Vizivárosi	809	21.510	890	2.809
Országúti	459	7.664	461	1.223
Óbudai	1.785	32.145	2.083	5.190
Belvárosi	576	26.366	848	2.573
Lipótvárosi I. sz.	447	27.846	1.015	3.013
» II. sz.	718	37.587	2.241	4.649
Terézvárosi	1.800	36.836	3.522	9.822
Erzsébetvárosi I. sz.	1.076	89.782	3.720	10.107
» II. sz.	1.112	41.095	2.501	5.666
Józsefvárosi I. sz.	332	23.860	725	2.201
» II. sz.	855	48.039	2.099	5.408
» III. sz.	726	40.988	2.347	4.865
Ferenczvárosi I. sz.	247	15.963	657	1.950
» II. sz.	785	36.849	1.961	4.513
Kőbányai I. sz.	1.018	25.847	1.766	3.844
» II. sz.	176	2.220	248	419

Az óvó- és tanköteles korban álló gyermekek száma.

Miként ezen közlemény bevezető részében említettük volt, az 1996. évi népszézeirással egyetemben az óvó- és tanköteles gyermekek száma is megállapított és az iskolamulasztó, és otthon gondozásban nem részesülő óvóköteles gyermekek névszerint összeirattak. Az óvó- és tanköteles gyermekek azelőtt évenként, és pedig az őszi adóösszeirással együtt szoktak össze iratni. Ezen felvételek azonban, melyeknek csakis az adóbevallásra vonatkozó része vétetett hatósági ellenőrzés alá, az óvó- és tanköteles gyermekek számát oly hiányosan mutatták ki,¹⁾ hogy a fővárosi tanács ezen hézagos felvételeknek feldolgozásáról lemondott és az összeirásnak más módon való eszközlése iránt indította meg a tárgyalásokat. Mennyiben felelt meg ezen újabb összeírás a jogos igényeknek, arról már az előző fejezetekben szölettünk. Itt csak arra szoritkozunk, hogy a nyert eredményeket összeállítva, azokhoz néhány megjegyzést fűzzünk, a mennyiben ezen eredmények a gyermekek számának megállapítása folytán általános népesedési szempontból is figyelmet érdemelnek.

Az összeírásnak ebbeli eredményei a következők:

Kerület	Összeirt polgári népesség	E b b ö l		Az össznépességből	
		óvóköteles (3—6 éves)	tanköteles (6—15 éves)	óvóköteles százalékban	tanköteles
I	37.089	2.141	5.933	5·8	16·0
II.	29.174	1.351	4.037	4·6	13·8
III.	32.145	2.083	5.190	6·5	16·1
Jobbpart	98.408	5 575	15.160	5·7	15·4
IV.	26.366	848	2.573	3·2	9·8
V.	43.026	1.968	4.764	4·5	11·1
VI.	112.435	4.975	18.046	4·4	11·6
VII.	127.635	6.056	15.447	4·8	12·1
VIII.	112.887	5.161	12.464	4·6	11·0
IX.	52.812	2.618	6.463	5·0	12·2
X.	28.067	2.014	4.263	7·2	15·2
Balpart	503.228	23.640	59.030	4·7	11·7
Budapest	601.636	29.215	74.190	4·8	12·3

¹⁾ Így a tanköteles gyermekek 1880-ik évi összeírása 36.568 ily gyermeket eredményezett, míg az ugyanazon évi népszámlálás 51.050 tanköteles korban álló gyermeket konstataált; 1890-ben 51.338 gyermeket irtak össze, a népszámlálás ellenben 70.561-et. Az utolsó — 1893. évi — tanköteles összeírás ismét csak 51.163 tanköteles gyermeket talált.

A fentebbi összeállítás adatait azonban csak némi megszorítással szabad használnunk, mivel — miként már a bevezető részben említettük — a gyermekek bevállása nem történt a kívánt pontossággal.

Összehasonlítva ugyanis ezen eredményeket az 1891. évi népszámlálásnak e tekintetben teljesen megbízható adataival, azt látjuk, hogy a mostani eredmény a legtöbb kerületben valamivel kisebb. Habár a fővárosba irányuló erős bevándorlás, mely népességünket túlnyomó részben felnőtt elemekkel gyarapítja, valószínűvé teszi a gyermeknépesség arányának valamivel való alábbszállását, még sem hihető, hogy az alábbszállás akkora legyen, minőt a mostani összeírás kimutat. Ha tehát a kimutatott eredmény egészben véve alatta is marad a valószínű állapotnak, annyiban mégis értéke van, a mennyiben belőle kitűnik, hogy a gyermeklakosság százalékos arányának kerületenkénti alakulása ma is körülbelül ugyanaz, mint volt a népszámlálás idejében. Ma is az I., III. és X. kerületben legnagyobb a gyermekek aránya, legkisebb ellenben a IV., V., VI. és VIII. kerületben; a jobb- és balpart közti különbségek úgy az óvó- mint a tanköteles gyermekekre vonatkozólag ma is akkorák mint a népszámlálás idejében, a mi arra mutat, hogy a népesség mozgalmára ható tényezők az egyes kerületekben ma is olyan mértékben érvényesülnek, mint 1891-ben.

Összehasonlítva ugyanis az óvó- és tanköteles gyermekeknek az össznépességhez való viszonyát az utóbbi két összeírás adatai alapján, a következő eredményre jutunk:

	az óvóköteles		a tanköteles	
	gyermekek arányszáma (%) volt:			
	az 1891. évi népszámlálás	az 1890. évi összeírás	az 1891. évi népszámlálás	az 1890. évi összeírás
	s z e r i n t		s z e r i n t	
I.	6·1	5·8	16·0	16·0
II.	5·7	4·6	15·6	13·8
III.	7·3	6·5	17·3	16·1
Jobbpart	6·4	5·7	16·3	15·4
IV.	3·4	3·2	12·6	9·8
V.	4·4	4·5	13·5	11·1
VI.	5·0	4·4	13·7	11·6
VII.	5·4	4·8	14·9	12·1
VIII.	5·2	4·6	13·5	11·0
IX.	5·6	5·0	14·5	12·2
X.	7·4	7·2	16·8	15·2
Balpart	5·1	4·7	14·1	11·7
Budapest	5·4	4·8	14·5	12·3

Ami végül az összeirt iskolakerülő gyermeket illeti, már fentebb említettük, hogy ezeknek névszerinti jegyzéke a fővárosi tanács határozata folytán az iskolaszékeknek adatott át oly felhívással, vizsgálnák meg, tényleg iskolakerülőké-e a feladott gyermekek és ha igen, mi okból? A főváros 19 iskolaszéke közül — sajnos — csak hat felelt meg ezen felhívásnak, az állítólag iskolakerülők jegyzékét a tényállásnak megfelelőleg helyesbitvén. Ezen helyesbitésből már most kiderült, hogy az iskolakerülők gyanánt összeirt gyermekek nagy része tényleg iskolába jár vagy otthon tanul, egy másik része betegség vagy más ok miatt nem járhat iskolába, ismét más összeirt gyermekek még nem állanak tanköteles korban, vagy azon már túl vannak, úgy hogy a tényleg iskolakerülők száma az összeírás eredményének alig negyedét teszi ki. Az említett hat iskola-

szék területén ugyanis összeíratott 2.339, állítólag iskolakerülő gyermek, még pedig:

6—12 éves korban álló	1.532
13—15 » » »	807

Az iskolaszékek vizsgálataiból pedig kiderült, hogy ezen iskolakerülők gyanánt feladott gyermekek közül:

	6—12 éves korú	13—15 éves korú	Összesen
tényleg iskolába jár	560	189	749
otthon tanul	98	19	117
betegség miatt nem jár iskolába	96	28	119
nem tanköteles korú	134	126	260
egyéb ok miatt felmentve, vagy nem járhat	304	272	576
összesen	1.192	629	1.821
marad tehát tényleg iskolakerülő	340	178	518

vagyis a hat iskolaszéki kerületről feladott gyermekeknek csak 22 százaléka bizonyult tényleg iskolakerülőnek. E mellett még figyelembe veendő, hogy az ismétlőiskolák megszüntetése óta nincsenek is oly iskolák, melyekbe a 13—15 éves leányok járhatnának, kivéve a polgári és felsőbb leányiskolákat, melyek azonban rendeltetésüknél, részben pedig (t. i. a felsőbb leányiskolák) költséges voltuknál fogva nem pótolhatják ezt a hiányt.

Táblázatok. — Tabellen.

	Lap.		Seite
1. sz. A polgári lakosságnak emeletek szerinti eloszlása	40	Nr. 1. Vertheilung der Civilbevölkerung nach Stockwerken	40
2. sz. A polgári lakosság eloszlása az épületek rendeltetése szerint	41	Nr. 2. Vertheilung der Civilbevölkerung nach der Bestimmung der Gebäude	41
3. sz. Az épületek kimutatása magasságuk szerint	42	Nr. 3. Ausweis der Gebäude nach ihrer Höhe	42
4. sz. Az épületek kimutatása lakóik száma szerint	44	Nr. 4. Ausweis der Gebäude nach der Anzahl ihrer Inwohner	44
5. sz. Az épületek részletezése rendeltetésük szerint	43	Nr. 5. Specification der Gebäude nach deren Bestimmung	43
6. sz. Az utcák házai és népessége 1891-ben és 1896-ban	46	Nr. 6. Häuser und Bewohner der Gassen in den Jahren 1891 und 1896	46
7. sz. Az óvó- és tanköteles korban álló gyermekek kimutatása	57	Nr. 7. Ausweis der kindergarten- und schulpflichtigen Kinder	57
8. sz. A főváros népszáma 1891-től 1900-ig (kerületenkint, az 1891. és 1896. évi számlálások alapján számítva)	58	Nr. 8. Die Bevölkerung von 1891 bis 1900, (auf Grund der Zahlung von 1891 und 1896 berechnet)	58

A polgári lakosságnak emeletek szerinti eloszlása.

Vertheilung der Civilbevölkerung nach Stockwerken.

Kerület — Bezirk	A lakosság eloszlása emeletek szerint — Vertheilung der Bevölkerung nach Stockwerken									
	pinczé- ben im Keller	földszint Parterre	I.	II.	III.	IV.	több eme- leten in mehreren Stockwerken	pallások Dachboden	egyebütt anterráis	összesen Zusammen
I.	842	27.051	7.288	1.495	403	—	—	10	—	37.089
II.	342	20.091	6.573	1.552	613	—	—	3	—	29.174
III.	64	29.647	1.817	119	—	—	—	139 ¹⁾	359	32.145
Jobbpart — Rechtes Ufer	1.248	76.789	15.678	3.166	1.016	—	—	152¹⁾	359	98.408
IV.	249	7.535	7.414	6.039	3.864	516	704	37	—	26.366
V.	378	13.255	11.116	9.146	7.145	1.419	—	4 ¹⁾	563	43.026
VI.	1.863	45.245	31.449	19.752	12.798	1.325	—	3	—	112.435
VII.	3.587	48.784	38.413	24.077	11.891	811	15	57	—	127.635
VIII.	6.265	55.901	28.270	14.985	6.764	684	—	18	—	112.887
IX.	2.742	29.416	11.878	6.055	2.478	191	—	5 ¹⁾	47	52.812
X.	1.155	22.936	3.383	461	108	—	—	24	—	28.067
Balpart — Linkes Ufer	16.233	223.072	181.923	80.529	45.048	4.946	719	148	610	503.228
Budapest	17.481	299.861	147.601	83.695	46.064	4.946	719	300	969	601.636
Részletezés bel- és kültelek szerint²⁾ <i>Specificirung nach Intra- und Extravillan³⁾</i>										
I. Beltelek ⁴⁾	319	19.232	5.933	1.339	403	—	—	8	—	27.284
Kültelek	523	7.769	1.355	156	—	—	—	2	—	9.805
II. Beltelek	272	19.212	6.450	1.532	613	—	—	3	—	28.102
Kültelek	70	879	123	—	—	—	—	—	—	1.072
III. Beltelek	54	27.028	1.659	119	—	—	—	139 ¹⁾	359	29.358
Kültelek	10	2.619	158	—	—	—	—	—	—	2.787
Össz. jobbpart beltelek <i>Rechtes Ufer Intrav. zus.</i>	645	65.522	14.042	3.010	1.016	—	—	150¹⁾	359	84.744
Kültelek	603	11.267	1.636	156	—	—	—	2	—	13.664
V. Beltelek	312	10.281	9.462	8.166	6.753	1.419	—	3	—	36.396
Kültelek	66	2.974	1.654	980	392	—	—	1 ¹⁾	563	6.630
VI. Beltelek	1.739	33.683	26.843	19.020	12.798	1.325	—	3	—	95.413
Kültelek	124	11.562	4.604	732	—	—	—	—	—	17.022
VII. Beltelek	2.417	39.631	33.703	22.892	11.668	811	15	40	—	111.177
Kültelek	1.170	9.153	4.710	1.185	223	—	—	17	—	16.458
IX. Beltelek	2.626	26.351	10.711	5.748	2.478	191	—	4	—	48.109
Kültelek	116	3.085	1.167	307	—	—	—	1 ¹⁾	47	4.703
Össz. balpart beltelek <i>Linkes Ufer Intrav. zus.</i>	13.602	173.332	116.405	76.864	44.325	4.946	719	105	—	480.348
Kültelek	2.631	49.690	15.518	3.665	723	—	—	43	610	72.880
Budapest beltelek	14.247	238.904	130.447	79.874	45.341	4.946	719	255	359	515.092
Kültelek	3.234	60.957	17.154	3.821	723	—	—	45	610	86.544

¹⁾ Hajókon. — *Auf Schiffen.* — ²⁾ Földalatti gúnyhókban. — *In unterirdischen Höhlen.* — ³⁾ A IV. és VIII. kerület egészben beltelek, a X. kerület egészben kültelek. — *Der IV. und VIII. Bezirk liegt ganz im Intravillan, der X. ganz im Extravillan.* — ⁴⁾ Beltelek = *Intravillan*; Kültelek = *Extravillan*.

A polgári lakosság eloszlása az épületek rendeltetése szerint.
Vertheilung der Civil-Bevölkerung nach der Bestimmung der Gebäude.

Az épületek megnevezése Benennung der Gebäude	I.	II.	III.	Jobb- part Rechtes Ufer	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Balpart Linkes Ufer	Osszesen
a) Lakóházakban — In Wohnhäusern	33.595	27.257	29.841	90.693	24.270	39.076	108.420	123.628	107.700	48.011	25.488	476.593	567.286
b) Egyéb épületekben — In sonstigen Gebäuden													
Kir. udvartartás — Königl. Hofhaltung	62	34	—	96	—	—	—	—	—	—	—	—	96
Közigazgatás — Administration	159	138	50	347	37	266	103	145	91	225	108	975	1.322
Vegyes hivatali épületek — Div. Amtsgebäude	13	18	—	31	—	102	—	5	47	—	16	170	201
Templom — Kirchen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb egyházi épületek — Sonstige kirchl. Geb.	70	76	129	275	88	48	5	8	11	22	8	190	465
Iskolaépületek — Schulgebäude	231	186	71	488	401	163	442	215	241	594	48	2.104	2.592
Tan- és nevelőintézetek — Lehr-Erziehungs Anst.	276	99	102	477	151	41	660	727	156	15	—	1.750	2.227
Muzeum, könyv- s képtár — Museen, Sammlungen	—	—	2	2	55	—	43	9	60	21	—	188	190
Színházak, mulatók — Theater, Vergnüg. Etabl.	13	—	—	13	—	103	89	—	6	—	—	198	211
Kórház, gyógyintézet — Spitäler, Heilanstalten	1.547	739	49	2.335	—	7	608	121	1.575	1.379	—	3.690	6.025
Fürdők — Bäder	13	12	38	63	—	23	6	131	—	—	—	160	223
Szegényház, menház — Armenhäuser, Asyle	354	168	—	522	—	2	888	965	507	112	44	2.013	2.535
Szükséglakás — Nothwohnungen	74	—	—	74	—	127	365	—	566	415	—	1.473	1.547
Fogház — Kerker	—	—	—	—	—	300	—	—	409	—	453	1.162	1.162
Gazdasági épületek — Wirthschaftsgebäude	144	54	95	293	—	72	404	13	49	47	298	883	1.176
Gyári és üzleti épületek — Fabriks- und Geschäftsbäude	141	92	1.066	1.299	42	1.806	271	574	843	1.063	1.019	5.618	6.917
Vasuti épületek — Bahnggebäude	86	14	422	522	30	329	106	237	60	496	352	1.610	2.132
Együleti épületek — Vereinsgebäude	90	143	5	238	64	36	160	165	67	—	10	502	740
Fogadók, szállodák — Gasthäuser, Hotels	57	34	175	266	1.008	245	222	662	312	37	50	2.536	2.802
Katonai épületek — Militärgebäude	78	92	30	200	219	58	86	—	53	163	90	669	869
Egyéb épületek — Sonstige Gebäude	86	18	70	174	1	222	62	30	134	212	83	744	918
Összesen — Zusammen	3.494	1.917	2.304	7.715	2.096	3.950	4.015	4.007	5.187	4.801	2.579	26.635	34.350
Főösszeg — Hauptsumme	37.089	29.174	32.145	98.408	26.366	43.026	112.435	127.635	112.887	52.812	28.067	503.228	601.636

Az épületek kimutatása magasságuk szerint.

Ausweis der Gebäude nach ihrer Höhe.

Kerület — Bezirk	Épületek száma — Anzahl der Gebäude							emelet meg. fölöt, nélkül ohne Angabe der Höhe	ÖSSZESEN Zusammen
	föld- szintes Parterre	1, 2 és 1	2	3	4	5			
		emeletes — Stock hoch							
I.	1.429	600	98	30	—	—	5	2.162	
II.	828	330	70	32	1	—	7	1.268	
III.	1.644	120	15	2	—	—	4 ¹⁾	1.785	
Jobbpart — Rechtes Ufer	3.901	1.050	183	64	1	—	16	5.215	
IV.	41	112	203	182	29	1	8	576	
V.	125	91	158	220	52	—	2 ²⁾	648	
VI.	757	395	306	441	46	—	1	1.946	
VII.	782	555	364	323	27	—	1	2.054	
VIII.	984	433	282	230	32	—	2	1.963	
IX.	596	219	111	90	10	—	6	1.032	
X.	998	180	14	1	—	—	1	1.194	
Balpart — Linkes Ufer	4.283	1.985	1.438	1.487	196	2	22	9.413	
Budapest	8.184	3.035	1.621	1.551	197	2	38	14.628	
Részletezés bel- és kültelek szerint¹⁾ Specificirung nach Intra- und Extravillan									
I. Beltelek	804	378	91	30	—	—	5	1.308	
Kültelek	625	222	7	—	—	—	—	854	
II. Beltelek	699	301	70	32	1	—	6	1.109	
Kültelek	129	29	—	—	—	—	1	159	
III. Beltelek	1.381	90	14	1	—	—	4 ¹⁾	1.490	
Kültelek	263	30	1	1	—	—	—	295	
Össz. jobbpart beltelek	2.884	769	175	63	1	—	15	3.907	
<i>Zus. rechtes Ufer Intrav.</i>									
Kültelek	1.017	281	8	1	—	—	1	1.308	
V. Beltelek	96	67	141	212	51	—	2	569	
Kültelek	29	24	17	8	1	—	— ²⁾	79	
VI. Beltelek	340	314	286	439	46	—	1	1.426	
Kültelek	417	81	20	2	—	—	—	520	
VII. Beltelek	291	352	345	312	27	—	1	1.329	
Kültelek	491	203	19	11	—	—	1	725	
IX. Beltelek	520	190	107	90	10	—	2	928	
Kültelek	67	29	4	—	—	—	4 ²⁾	104	
Össz. balpart beltelek	2.281	1.468	1.364	1.465	196	2	16	6.791	
<i>Zus. linkes Ufer Intrav.</i>									
Kültelek	2.002	517	74	22	1	—	6	2.622	
Budapest beltelek	5.165	2.237	1.539	1.528	196	2	31	10.698	
Kültelek	3.019	798	82	23	1	—	7	3.930	

¹⁾ Ezenkívül 120 hajó. — Ausserdem 120 Schiffe. — ²⁾ Ezenkívül 150 hajó. — Ausserdem 150 Schiffe. — ³⁾ Földalatti gunyhók. — Unterirdische Hütten. — ⁴⁾ A IV. és VIII. kerület egészben beltelek, a X. egészben kültelek, — Der IV. und VIII. Bezirk liegt ganz im Intravillan, der X. ganz im Extravillan.

Az épületek részletezése rendelkezésük szerint, kerületenként.

Specification der Gebäude nach deren Bestimmung.

Az épületek megnevezése Benennung der Gebäude	I.	II.	III.	Jobb- part Rechtes Ufer	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Balpart Linkes Ufer	Összesen
a) Lakóházak — Wohnhäuser	2.029	1.190	1.665	4.884	520	521	1.762	1.909	1.850	910	1.047	8.519	13.403
b) Egyéb épületek — Sonstige Gebäude													
Kir. udvartartás — Königl. Hofhaltung	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Közigazgatás — Administration	13	5	—	21	—	11	—	4	—	6	4	39	60
Vegyes hivatali épületek — Div. Amtsgebäude	3	3	—	6	—	8	—	1	—	2	—	19	25
Templom — Kirchen	8	6	5	19	10	2	—	6	—	2	3	29	48
Egyéb egyházi épületek — Sonstige Kirchl. Geb.	5	3	5	13	4	1	—	2	—	1	—	12	25
Iskolai épületek — Schulgebäude	14	7	7	28	8	8	22	15	22	11	6	92	120
Tan- és nevelő intézetek — Lehr- u. Erziehungs- Anstalten	6	3	1	10	2	2	7	8	5	1	—	25	35
Muzeum, könyv- s képtár — Museen, Samm- lungen	—	—	1	1	1	—	5	1	2	2	—	11	12
Színházak, mulatók — Theater, Vergnüg. Etabl.	3	—	1	4	—	2	9	1	2	—	—	14	18
Kórház, gyógyintézet — Spitäler, Heilanstalt.	7	8	4	19	—	1	4	8	12	—	—	28	47
Fürdők Bäder	3	1	4	8	—	1	1	4	1	—	—	7	15
Szegényház, menház — Armenhäuser, Asyle	3	1	—	4	—	1	1	2	3	1	—	10	14
Szükséglakás — Nothwohnung	1	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	4	5
Fogház — Kerkel	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	3
Gyári és üzemi épületek — Fabriks- u. Geschäfts- gebäude	—	9	12	—	—	6	17	2	6	4	1)	87	113
Vasuti épületek — Bahnggebäude	13	14	28	55	5	57	48	43	28	41	17	234	289
Egyleti épületek — Vereinsgebäude	4	2	23	29	3	6	29	13	3	17	27	98	127
Fogadók, szállodák — Gasthäuser, Hotels	2	2	1	7	4	2	6	3	1	—	1	17	24
Katonai épületek — Militärgebäude	10	7	11	15	11	6	6	13	8	2	3	49	64
Egyéb épületek — Sonstige Gebäude	22	8	11	41	—	9	16	19	8	7	19	25	45
Összesen — Zusammen	133	78	120	331	56	127	184	145	113	122	147	894	1.225
Főösszeg — Hauptsumme	2.162	1.268	1.785	5.215	576	648	1.946	2.054	1.963	1.032	1.194	9.413	14.628

1) Ezek közt 37 sertésszállás. — Hierunter 37 Schweinehaltungen.

4. sz. tábla.

Az épületek kimutatása

Ausweis der Gebäude nach

Kerület — <i>Bezirk</i>	. . . lakóval bíró épületek száma										
	-2	-5	-10	-15	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80
I.	128	428	526	325	192	198	110	69	37	24	28
II.	33	118	269	187	169	180	99	66	34	29	10
III.	55	289	448	278	186	236	107	71	34	18	10
Jobbpart — <i>Rechtes Ufer</i>	216	835	1.243	790	547	614	316	206	105	71	48
IV.	9	15	22	42	57	91	71	72	48	31	21
V.	15	40	42	33	32	51	51	51	60	44	32
VI.	64	134	212	151	147	163	123	111	103	102	97
VII.	62	143	237	170	116	142	110	130	100	105	98
VIII.	28	61	142	162	126	234	209	164	130	110	105
IX.	29	43	107	89	98	123	102	74	51	59	40
X.	39	165	282	211	93	181	63	43	23	7	11
Balpart — <i>Linkes Ufer</i>	246	601	1.044	858	669	990	729	645	515	458	404
Budapest	462	1436	2287	1648	1216	1604	1045	851	620	529	452
Részletezés bel- és kültelek szerint¹⁾ <i>Specificirung nach Intra- und Extravillan</i>											
I. Beltelek ²⁾	31	121	297	253	155	175	95	63	36	23	24
Kültelek	97	307	229	72	37	23	15	6	1	1	4
II. Beltelek	16	67	216	172	162	176	98	66	34	29	10
Kültelek	17	51	53	15	7	4	1	—	—	—	—
III. Beltelek	21	192	360	245	180	221	106	70	31	17	10
Kültelek	34	97	88	33	6	15	1	1	3	1	—
Össz. jobbpart beltelek <i>Rechtes Ufer Intrav. zus.</i>	68	380	873	670	497	572	299	199	101	69	44
Kültelek	148	455	370	120	50	42	17	7	4	2	4
V. Beltelek	11	31	33	27	28	46	49	49	55	42	29
Kültelek	4	9	9	6	4	5	2	2	5	2	3
VI. Beltelek	29	38	110	91	97	120	94	89	95	93	89
Kültelek	35	96	102	60	50	43	29	22	8	9	8
VII. Beltelek	18	46	66	64	50	78	68	77	85	93	90
Kültelek	44	97	171	106	66	64	42	53	15	12	8
IX. Beltelek	27	30	84	77	79	125	98	72	46	58	36
Kültelek	2	13	23	12	19	3	4	2	5	1	4
Össz. balpart beltelek <i>Linkes Ufer Intrav. zus.</i>	122	221	457	463	437	694	589	523	459	427	370
Kültelek	124	380	587	395	232	296	140	122	56	31	34
Budapest beltelek	190	601	1330	1133	934	1266	888	722	560	496	414
Kültelek	272	835	957	515	282	338	157	129	60	33	38

¹⁾ A IV. és VIII. kerület egészen beltelek, a X. kerület egészen kültelek. — Der IV. und VIII. Bezirk liegt ganz im

Tabelle Nr. 4.

lakóik száma szerint.

der Anzahl ihrer Inwohner.

Anzahl der Gebäude mit . . . Inwohnern									Lakatlan üres Unbewohnt	Mindössze Zusammen	Kerület — Bezirk	
-90	-100	-150	-200	-300	-400	-500	-1000	több mehr				
7	7	10	5	2	—	—	—	1	1	64	2.162	I.
14	8	18	6	3	—	—	—	—	—	25	1.268	II.
6	9	9	4	2	—	—	—	—	—	23	1.785	III.
27	24	37	15	7	—	—	—	1	1	112	5.215	Jobbpart — Rechtes Ufer
23	19	30	4	8	—	—	—	—	—	19	576	IV.
28	24	73	33	21	7	1	—	—	—	10	648	V.
84	55	240	87	33	12	3	4	—	—	21	1.946	VI.
78	77	273	117	61	9	3	2	—	—	21	2.054	VII.
74	52	231	61	37	10	3	2	—	—	22	1.963	VIII.
32	32	83	27	23	4	1	—	—	1	9	1.032	IX.
6	6	9	10	4	2	4	—	1	1	33	1.194	X.
325	265	939	339	187	44	15	9	9	2	129	9.413	Balpart — Linkes Ufer
352	289	976	354	194	44	15	10	10	3	241	14.628	Budapest
Részletezés bel- és kültelek szerint <i>Specifisirung nach Intra- und Extravillan</i>												
7	5	8	2	1	—	—	—	—	—	12	1.308	I. Beltelek
—	2	2	3	1	—	—	—	1	1	52	854	Kültelek
14	8	18	6	3	—	—	—	—	—	14	1.109	II. Beltelek
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	159	Kültelek
6	8	8	4	1	—	—	—	—	—	10	1.490	III. Beltelek
—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	13	295	Kültelek
27	21	34	12	5	—	—	—	—	—	36	3.907	Össz. jobbpart beltelek <i>Rechtes Ufer Intrav. zus.</i>
—	3	3	3	2	—	—	—	1	1	76	1.308	Kültelek
28	22	69	25	15	4	1	—	—	—	5	569	V. Beltelek
—	2	4	8	6	3	—	—	—	—	5	79	Kültelek
78	52	224	72	24	11	3	2	—	—	15	1.426	VI. Beltelek
6	3	16	15	9	1	—	2	—	—	6	520	Kültelek
73	74	258	112	60	9	1	2	—	—	5	1.329	VII. Beltelek
5	3	15	5	1	—	2	—	—	—	16	723	Kültelek
28	31	77	26	21	4	1	—	—	—	8	928	IX. Beltelek
4	1	6	1	2	—	—	—	—	1	1	104	Kültelek
304	250	889	300	165	38	9	6	—	—	68	6.791	Össz. balpart beltelek <i>Linkes Ufer Intrav. zus.</i>
21	15	50	39	22	6	6	3	2	2	61	2.622	Kültelek
331	271	923	312	170	38	9	6	—	—	104	10.698	Budapest beltelek
21	18	53	42	24	6	6	4	3	3	137	3.930	Kültelek

Intravillan, der X. ganz im Extravillan. — 2) Beltelek = Intravillan; Kültelek = Extravillan.

Az utcák házai és népessége 1891-ben és 1896-ban.

Häuser und Bewohner der Gassen in den Jahren 1891 und 1896.

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>	
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891
I. kerület Beltelek.									
I. Bez. Intravillan.									
Abrones	5	5	66	53	Fortuna	21	22	539	515
Alagút	2	5	93	143	Gábor	1	1	12	14
Alkotás	41	33	861	809	Gellért-rakpart	1	32	2	499
Alma	—	—	—	—	Gellérthegy	45	51	567	606
Alsó hegy	17	26	250	344	Gerle	1	3	60	92
Anna	2	2	38	38	Gesztenye	2	2	15	15
Antal	—	—	—	—	Gomba	9	14	88	157
Apród	3	5	131	207	Görög-köz	2	—	29	—
Aranykacsa	8	3	208	193	Görög	8	7	168	229
Aranykakas	30	31	471	477	Gránit-lépcső	—	—	—	—
Asztalos	1	1	21	21	Gyöker	6	10	45	108
Attila	93	92	2822	2635	Györi-út	8	6	391	64
Ács	2	2	26	30	Gyözö	1	1	3	8
Ácsköz	3	3	50	46	Gyula	8	8	86	73
Árok	26	25	562	493	Hadnagy	35	42	491	694
Bagoly	1	1	6	6	Hajadon	1	1	15	20
Baltaköz	—	1	—	61	Halászbástya	2	3	2	11
Barsi	—	—	—	—	Harang	1	1	—	4
Bánffy	—	—	—	—	Harkály	3	4	22	39
Bástya-sétány	—	—	—	—	Hárs-köz	2	3	65	58
Berek	—	1	—	14	Hegedüs-köz	1	1	12	17
Bécsikapu-tér	8	7	122	118	Hírnök	1	3	9	66
Bérez	2	3	33	26	Holdvilág	12	12	139	137
Bocskay-köz	—	—	—	—	Horgony	28	35	438	593
Bocskay-tér	4	—	33	—	Hullám	8	8	69	123
Bognár	—	2	—	22	Ibolya	—	—	—	—
Bors	9	—	434	—	Iskola-tér	3	3	76	77
Budaörsi-út	8	4	345	144	Iv	12	12	264	215
Búvár	—	—	—	—	Jakab-lépcső	—	—	—	—
Casino	1	1	23	31	Judit	—	1	—	28
Csaba	3	1	72	3	Karácsonyi	13	13	151	152
Csiky	—	—	—	—	Kard	2	2	17	25
Czakó	9	8	121	123	Kánya	4	6	44	73
Czakó-köz	3	2	37	21	Kelen	1	—	8	—
Czipő	4	4	56	49	Kemenes	—	1	—	6
Dísz-tér	17	16	502	496	Kereszt	11	12	220	233
Domb	11	13	151	191	Kereszt-tér	16	16	223	231
Döbrentey	31	42	1365	1485	Kékgolyó	6	10	243	244
» tér	3	4	58	100	Királyi vár	4	—	55	—
Egyház-tér	1	4	—	94	Komló	1	3	5	33
Eper	—	—	—	—	Kócsag	2	—	—	—
Farkas	2	2	14	15	Korlát	—	—	—	—
Fácán	1	1	8	9	Koronaőr	8	7	238	229
Fátyol	—	—	—	—	Kökény	6	4	83	83
Fehérsas	6	5	83	75	Kömüves	10	10	170	202
» tér	11	9	163	122	Kör	15	21	190	276
Fehérvári-út	11	13	304	535	Körmöczi	—	—	—	—
Felső hegy	37	61	454	730	Középhegy	3	5	33	59
Fogas	—	—	—	—	Krisztina	15	16	467	489
Folyondár	—	—	—	—	» körút	27	2	876	18
Fonal	1	1	6	6	» tér	7	4	123	24
Forrás-köz	—	—	—	—	Kürt	—	1	—	61
Fortuna-köz	—	—	—	—	Lant	—	—	—	—
					Láncz	—	—	—	—
					Lelencz	1	1	8	14
					Lepke	4	5	47	67

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>	
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891
Lisznyai	6	4	48	36	Üveges	4	4	28	58
Lógody	32	30	508	386	Üveges-köz	1	3	7	13
Lovarda	—	—	—	—	Vajda	3	2	33	26
Lovas-út	18	14	254	204	Varga	3	3	26	26
Maros	—	—	—	—	Várfok	5	4	126	101
Márvány	19	17	235	238	Városmajor	55	54	953	709
Mészáros	27	25	588	494	Vártalépcső	—	—	—	—
Mikó	1	2	10	87	Verbőczy	21	20	388	408
Mozdony	17	18	176	198	Vérmező-út	—	—	—	—
Naphegy	43	43	610	540	Vérmező	3	2	186	38
» lépcső	1	1	8	5	Virág Benedek	7	8	172	238
Nándor-bástya	—	—	—	—	Virág-köz	1	1	16	20
Nándor	5	5	116	107	Vizmú	—	—	—	—
» tér	3	2	18	32	Zenta	—	—	—	—
Nőegylet	—	—	—	—	Zerge-lépcső	—	—	—	—
Nyárfa	2	2	35	31	Zsák	—	—	—	—
Nyár	3	2	20	18					
Orbán-köz	—	—	—	—					
Orbán	9	10	107	126					
Orom	3	3	28	20	I. kerület Kültelek.				
Országház	37	39	1107	1114	I. Bez. Extravillan.				
Ostrom	1	—	4	—	Agancs	3	1	13	3
Palota	11	13	207	194	Alkony-út	5	6	23	18
Pauler	12	6	433	123	Alkotás	2	4	76	102
Pálya	8	8	228	222	Árnyas-út	4	4	17	15
Pásztor-lépcső	—	—	—	—	Bán	2	—	322	—
Pázmány	2	1	2	17	Br. Eötvös-út	10	14	71	54
Perényi	2	1	—	2	Béla király-út	28	23	109	80
Piski	1	1	21	12	Budakeszi-út	33	44	210	295
Promontori-út	13	7	250	221	Budaörsi-út	6	13	363	378
Retek	3	3	9	49	Csend	4	—	85	—
Roham	4	4	102	95	Csermely	2	5	2	8
Rudasfürdő-tér	4	4	103	118	Csillagvölgy	5	6	15	17
Sarló	—	—	—	—	Csörsz	2	—	39	—
Sarkantyús-köz	—	—	—	—	Dalma-út	1	1	3	3
Sáncz	4	2	42	21	Diana-út	16	18	74	95
Sándor-lépcső	—	—	—	—	Diósároki dülő	4	—	24	—
Selyem	—	—	—	—	Dobogóhegy-dülő	2	—	2	—
Sövény	—	—	—	—	Evetke-út	1	1	4	4
Szamos	—	1	—	7	Farkasréti dülő	11	5	60	17
Szarvas	5	5	93	94	Farkasvölgyi dülő	7	11	24	34
» tér	7	7	175	185	Fehérvári-út	26	29	1419	1117
Szem	2	2	60	52	Felhő	2	1	30	3
Szentgyörgy	4	7	157	180	Gazdagrét-dülő	1	—	4	—
» tér	4	5	119	120	Gellérthegy	35	36	196	262
Szentháromság	8	8	154	147	Gyöngyvirág-út	4	4	10	6
» tér	7	6	70	87	Győri-út	22	17	356	431
Szent-János	28	27	442	493	Hantos-út	4	3	44	24
» tér	3	6	143	142	Hegyhát-út	1	—	8	—
Szikla	14	22	164	263	Hidegkúti-út	48	41	1466	1151
Szilva	2	2	13	13	Holló-út	5	7	13	17
Szinház	3	4	15	54	Hosszúrét-dülő	1	—	2	—
Szög	2	2	30	36	Istenhegy-dülő	23	—	236	—
Tarján	—	—	—	—	Istenhegy-út	25	29	123	168
Tábor	7	4	135	51	Juliska-út	2	2	9	10
Tárnok	16	15	442	422	Kakuk-út	3	—	22	—
Tokaj	2	3	9	23	Kalóz-út	3	—	14	—
Tüzér-bástya	—	—	—	—	Karthausi-út	3	3	9	11
Uri	44	45	1896	1437					

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891	
Kelenföldi dülő . . .	18	18	201	108	II. kerület Beltelek <i>II. Bez. Intravillan.</i>					
Kelenhegyi-út . . .	16	13	96	89		Alagút épület	1	—	6	—
Kelenföld	19	—	352	—		Albrecht-út	18	15	624	586
Kemenes	2	—	8	—		Apor	1	1	8	11
Kis Gellérthegy	1	—	7	—		Apostol	3	3	21	32
Költő-út	11	10	104	71		Apród	1	—	42	—
Kuruczles dülő	5	—	39	—		Ápolda	6	5	120	73
» út	3	8	10	23		Batthyány	46	43	1172	1088
Kútvolgyi dülő	34	15	148	71		Bimbó	—	1	—	13
Labancz-út	13	7	43	22		Bodrog	—	—	—	—
Lágymányos dülő	2	—	12	—		Bomba-tér	5	5	137	135
Lipótmező-dülő	11	10	53	41		Corvin-tér	12	14	302	299
Loránt-út	12	—	41	—		Csalogány	39	45	1312	1310
Mártonhegyi dülő	11	—	99	—		Csapláros	15	15	255	226
Mártonhegy kőbánya- dülő	16	44	142	271		Csónak	5	6	91	108
Mártonhegyi-út	16	—	112	—		Dékán	1	1	14	22
Mátyás király-út	18	15	61	34		Donáti-köz	2	—	45	—
Melinda-út	6	5	23	16		» lépcső	1	—	18	—
Ménesi-út	20	—	366	—		Donáti	33	36	833	100
Mezőt-út	1	3	—	4		Erőd	2	—	36	—
Mozdony-út	5	5	45	52	Fazekas-tér	6	—	225	—	
Művész-út	1	2	7	8	Fazekas	20	26	382	581	
Németvolgyi dülő	34	22	431	236	Fillér	1	2	17	31	
» út	6	—	32	—	Fő	73	80	2839	3466	
Normafa-út	11	15	38	43	Franklin	1	1	14	13	
Ora-út	5	5	33	7	Ganz	8	17	126	270	
Orbánhegyi dülő	29	25	210	113	Gyorskocsi	24	22	626	525	
Ordas-út	1	—	6	—	Gymnázium	1	1	5	7	
Öreg promontori-út	19	19	217	255	Halászs	2	1	219	86	
Örmező-dülő	9	4	45	31	Hattyú	14	11	313	246	
Ozike-út	3	2	12	4	Horváth	29	30	523	591	
Péterhegy	9	—	71	—	Hunfalvi	4	4	45	37	
Pösinger-major	2	—	10	—	Ilona-lépcső	1	—	8	—	
Rege-út	5	2	11	1	Ilona	4	4	136	93	
Remete-út	5	7	27	29	Irma-tér	7	7	74	113	
Sáncz	2	4	39	25	Iskola-lépcső	1	—	8	—	
Sasad dülő	10	11	77	53	Iskola	37	34	1033	944	
Sashegyi dülő	9	—	84	—	Jácint	2	1	30	19	
Somlói-út	7	—	63	—	Jégverem	8	7	385	321	
Széchényhegy	1	2	3	7	Jezsuita-lépcső	2	1	15	4	
Széchény-út	4	—	16	—	Kacska	26	26	508	563	
Szépkiállítás-út	3	4	9	4	Kagyló	—	—	—	—	
Táltos	7	—	145	—	Kapás	44	46	652	614	
Tücsök-út	15	1	60	10	Kapuczinus	8	7	137	148	
Vilma-út	1	1	3	3	Királyhegy	3	4	45	106	
Virányos-dülő	17	5	68	18	Király-lépcső	—	—	—	—	
» út	11	—	42	—	Kis Rókus	18	16	926	838	
Zugligeti dülő	6	31	31	114	Könyök	—	—	—	—	
Zugligeti-út	21	—	95	—	Krisztina-körút	15	13	328	256	
					Kút	6	10	87	110	
					Lánczhid-köz	1	—	6	—	
					» tér	—	—	—	—	
					» utcza	16	5	601	480	
					Linczi-lépcső	—	—	—	—	
					Lónyai »	—	—	—	—	
					Magas	—	—	—	—	

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>	
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891
Málna	4	4	46	44	Rézmál-dülő	31	12	366	86
Margit-körút ¹⁾	33	—	836	932	Trombitás-út	12	—	66	—
» rakpart	1	—	11	—	Törökvész-dülő	65	25	414	189
» utca	20	20	298	350	Vérhalom-dülő	14	3	93	13
Mecset	6	6	122	94	Zárda	8	7	40	46
Medve	34	35	914	869					
Menház	1	—	164	—					
Nagy Rókus	34	33	800	908	III. kerület Beltelek.				
Niedermayer	16	29	192	463	III. Bez. Intravillan.				
Ostrom	15	15	388	471	Ágoston	—	4	—	27
Qszlop	21	21	470	439	Akác-köz	—	—	—	—
Ontóház	2	13	41	290	Bécsi-út	108	75	2403	2191
Pala-lépcső	—	5	—	146	Bokor	17	15	262	192
» utca	4	—	129	—	Calvin	9	10	227	187
Patak	—	—	—	—	Csemete	6	5	77	53
Pálffy-tér	1	1	4	2	Daru	17	16	239	180
Pálffy	2	4	23	186	Dereglye	3	1	6	7
Petrezselyem	8	8	119	110	Domonkos	—	—	—	—
Plébánia	3	3	49	66	Ék	4	3	51	26
Ponty	6	6	131	143	Evező	—	—	—	—
Primás	1	2	11	180	Filatori-gát	13	—	95	—
Retek	55	47	1157	1127	Florián	11	9	169	162
Rét	1	1	11	9	Fazekas-köz	—	—	—	—
Rózsahegy	4	1	44	14	Föld	43	33	557	523
Sármány	4	6	52	71	Főtér	5	4	95	64
Sikló	1	2	6	40	Galagonya	—	—	—	—
Szalag-lépcső	2	2	39	45	Gyűrű	2	2	20	24
» utca	19	18	552	563	Hajógyár	3	42	406	897
Szeder	—	—	—	—	» utca	—	—	—	—
Szegényház	35	36	1183	1122	Harcsa	—	—	—	—
Székely	—	—	—	—	Határ	6	6	205	229
Széna-tér	2	2	101	96	Karmelita	—	—	—	—
Szönyeg	2	1	60	16	Kavics	—	—	—	—
Tégla	18	18	289	314	Kecske	7	10	110	117
Toldy-lépcső	1	—	30	—	Kerek	33	54	513	645
Toldy Ferencz	44	42	1193	1029	Kilátás	5	5	40	32
Tölgyfa	13	14	323	286	Kisczelli	89	88	1058	965
Török	26	28	730	762	Kiskorona	76	64	1963	1986
Trombitás	1	—	4	—	Kórház	30	30	634	649
Tudor	10	8	109	78	Korona-tér	1	—	10	—
Üstökös	—	—	—	—	Kő	—	—	—	—
Vám	7	6	123	131	Körte	19	14	110	70
Vándor	1	—	9	—	Kulesár	2	1	29	44
Várfok	6	5	163	109	Lajos	192	207	5040	5820
Várkert-rakpart	2	2	99	108	Laktanya	25	22	548	484
Vérmező	—	—	—	—	László	—	—	—	—
Vidra	—	1	—	4	Lelkész	11	11	136	111
Vitéz	9	9	139	133	Lukács	—	—	—	—
Zárda	29	28	351	330	Majláth	50	51	541	473
Zivatar	9	9	82	86	Matróz	8	7	705	561
Zsigmond	22	30	1070	1194	Meggyfa	—	3	—	228
					Miklós-tér	—	—	—	—
					» utca	32	35	520	620
					Mókus	18	12	487	483
					Nád	3	3	45	56
					Naszád	—	—	—	—
					Névtelen	1	—	5	—
					»	29	—	181	—
H. kerület Külttelek.									
II. Bez. Extravillan.									
Bimbó	2	—	31	—					
Nyéki dülő	6	3	48	24					
Pasarót	2	6	16	26					

1) 1891-ben még Országút név alatt.

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>	
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891
Névtelen	8	—	36	—	Szépvölgy-dűlő	9	8	50	44
Niedermayer	13	—	184	—	Táborhegy-dűlő	20	11	101	64
Ó-budai rakpart	12	10	87	182	Testvérhegy-dűlő	2	3	5	12
Pacsirta	26	21	356	334	Törökkő-dűlő	2	—	21	—
Pacsirtamező	28	24	538	342	Ürömhegy-dűlő	1	—	3	—
Percz	3	3	102	123	Viharhegy-dűlő	8	3	40	9
Polgár	9	10	190	242	Zöldmál-dűlő	8	2	48	13
Polgár-tér	4	6	44	72					
Raktár	17	13	330	160	IV. kerület. IV. Bezirk.				
Repkény	12	11	124	94	Aranykéz	4	4	193	254
Sajka	—	—	—	—	Bástya	23	23	686	624
Seregély	7	4	71	48	Bécsi	4	4	220	223
Serfőző	7	7	136	150	Borz	8	8	330	307
Solymári-út	20	20	268	273	Calvin-tér	5	—	298	—
Sorompó	—	1	—	42	Curia	1	1	59	70
Szél	20	18	157	111	Deák-Ferencz	9	9	571	631
Szentendrei-út	19	81	520	1811	» tér	2	1	64	52
» utca	63	—	1447	—	Duna	10	11	323	438
Szentlélek-tér	11	5	303	112	Egyetem	9	8	279	318
» utca	—	—	—	—	» tér	3	2	183	222
Szépvölgy	18	17	347	432	Eskü-tér	4	5	79	118
Szőlő-köz	4	4	36	35	Ferencziek-tere	7	8	389	368
Szőlő	15	13	233	149	Ferencz-József-rakpart	22	22	1703	1508
Szőlőkert	39	38	605	583	Gizella-tér	1	—	98	—
Tanuló	5	3	65	42	Galamb	—	1	—	10
Tavaszi	18	19	305	398	Gránátos	9	9	349	530
Templom	3	5	37	75	Gr. Károlyi	10	11	184	268
Timár	—	—	—	—	Hajó	8	8	492	471
Tél	2	2	99	83	Hal-tér	2	2	155	68
Török	2	—	28	—	Havas	6	6	202	229
Törzs	—	—	—	—	Himző	1	3	16	44
üröm-köz	—	1	—	12	Irányi	2	—	37	—
Ürömi	43	45	882	701	Kalap	16	16	692	750
Üstökös	—	—	—	—	Károly	2	—	34	—
Viador	10	10	316	328	» körút	14	—	772	—
Vihar	11	8	59	53	Kecske-méti	12	13	821	876
Vöröskereszt	11	10	282	297	Kéményseprő	3	3	131	148
Vörösvári	129	122	1805	1642	Képiró	7	8	196	197
Zátony	—	—	—	—	Kigyó	8	8	405	456
Zichy	9	9	219	210	» tér	—	2	—	—
Zsigmond	57	53	1144	1055	Királyi Pál	14	13	534	486
III. kerület kültelek. III. Bez. Extravillan.					Kis hid	3	3	383	298
Bécsi-út	20	19	264	213	Korona	2	2	112	43
Csatárka-dűlő	5	3	12	11	Koronaherczeg	12	13	720	941
Filatori-gát	41	26	337	135	Kossuth Lajos	15	15	855	398
Hajógyár-sziget	1	—	8	—	Kötő	4	5	122	165
Homokos-dűlő	6	—	51	—	Kristóf-tér	5	5	184	143
Malom-dűlő	4	—	32	—	Lipót	44	44	1870	1891
Margitsziget	13	—	159	—	Magyar	14	33	884	1151
Mátyáshegy-dűlő	17	15	140	64	Mária-Valéria	4	4	336	371
Pálvölgy-dűlő	11	3	106	42	Molnár	23	27	1251	1370
Remetehegy-dűlő	41	16	247	105	Múzeum-körút	19	19	866	916
Solymárvölgy	2	—	9	—	Papnövelde	7	7	282	275
Szemlőhegy-dűlő	61	31	497	163	Petőfi-tér	3	2	194	174
Szentendrei-út	8	10	132	83	Pintér	—	—	—	—
					Reáltanoda	12	12	886	358

6. sz. tábla. (Folytatás.)

Tabelle Nr. 6. (Fortsetzung.)

Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		Kerület és utca <i>Bezirk und Gasse</i>	Házak száma <i>Anzahl der Häuser</i>		Lakosság száma <i>Anzahl der Bewohner</i>		
	1896	1891	1896	1891		1896	1891	1896	1891	
Bulcsu	8	9	222	249	VI. kerület Kültelek. VI. Bez. Extravillan.					
Bulyovszky	17	11	865	117		Amerikai-út	5	8	20	37
Csengeri	37	28	2992	1975		Alsórákosi rétek	21	—	122	—
Dalnok	19	15	1238	652		Angyalföld	65	108	1153	1805
Dalszínház	3	6	258	203		Aréna-út	7	1	60	90
Dávid	17	14	1345	931		Botond	6	—	98	—
Deák Ferencz-tér	1	1	261	256		Borostyán	2	—	81	—
Dessewffy	36	36	1533	1743		Csángó	16	—	2047	—
Déliab	14	13	164	165		Dió	3	—	17	—
Dévai	9	6	248	203		Erdőtelek	70	—	2072	—
Dobó	—	—	—	—		Erzsébet királyné-út	10	17	184	140
Epreskert	23	17	1555	820		Fóthi-út	22	—	2558	—
Eötvös	48	40	3134	2238		Felső bikarét	3	—	22	—
Érsek	2	2	22	24		Hermína-út	8	11	161	187
Felső erdősor	39	31	3196	2341		Hungaria-út	47	44	2087	914
Gyár	32	31	2575	2571		Huba	12	—	769	—
Hajós	26	26	1723	1729		Hunyady-út	67	—	804	—
Hunyady-tér	10	10	1425	1022		Jász	5	—	225	—
Izabella	43	23	3765	1323		Kerekes	1	—	13	—
Kármán	—	—	—	—		Kis hajtsár-út	13	—	385	—
Kemnitzer	14	16	693	915	Kisiparos-telep	20	—	243	—	
Király	51	49	5958	5273	Klapka	2	—	48	—	
Kis János	5	4	214	153	Külső váczí-út	38	40	1769	1633	
Kmetty	9	4	427	235	Lehel	9	—	470	—	
Külső váczí-út	12	8	880	189	Liget-tér	1	—	8	—	
Laudon	7	6	593	548	Lőportár-dűlő	9	40	843	2553	
Lázár	11	13	723	1050	Mutatvány-tér	2	—	5	—	
Lehel	23	18	1356	1124	Szabolcs	3	5	288	132	
Lendvay	18	11	233	113	Szent-László-út	5	—	138	—	
Lőportár	14	10	505	343	Tüzér	4	1	83	9	
Lovag	17	16	796	806	Városliget	41	31	281	189	
Lövölde-tér	3	3	175	161						
Mozsár	12	13	390	572	VII. kerület Beltelek. VII. Bez. Intravillan.					
Nagy János	42	34	1222	762	Akácza	50	54	3850	3230	
Nagymező	52	49	2882	2305	Almásy	3	3	201	122	
Ó	38	36	2172	1639	» tér	14	10	1219	870	
Petőfi	11	10	693	778	Alpár	5	1	382	6	
Podmaniczky	55	43	4064	2608	Alsó erdősor	21	18	2596	1967	
Próféta	7	7	340	362	Amazon	3	5	358	363	
Révay	10	11	730	954	Arena-út	22	12	1368	371	
Rózsa	54	51	3451	2986	Barosay	8	4	1036	537	
Szabolcs-köz	2	1	24	65	Bem	27	—	715	—	
» utca	27	—	2900	—	Bethlen-tér	4	4	258	254	
Szegfű	4	—	121	—	» utca	13	1	1682	16	
Szerecsen	37	39	3004	4119	Csányi	10	9	880	808	
Szív	59	54	3011	3067	Csengeri	22	22	1979	2321	
Szobi	2	—	108	—	Cserhát	18	11	1359	533	
Szondy	64	55	5078	3912	Csőmőri-út	26	17	9270	352	
Teréz-körút	47	46	4876	4705	Damjanich	48	45	2254	1324	
Új	36	35	2033	1521	Dembinszky	20	3	1379	44	
Váczí-körút	30	28	2880	2677	Dob	92	94	8443	8334	
Városligeti fasor	11	2	95	13	Dohány	62	56	5248	4085	
Vasvári Pál	8	9	723	714	Elemér	11	4	1388	29	
Vörösmarty	40	31	2657	1331	Erzsébet-körút	49	35	4993	3586	

Az óvó- és tanköteles korban álló gyermekek kimutatása, kerületek és iskolaszékek szerint.

Ausweis der kindergarten- und schulpflichtigen Kinder, nach Bezirken und Schulstühlen.

Kerület Bezirk	Óvóköteles Kindergarten- pflichtig	Tanköteles Schulpflichtig	Iskolaszék Schulstuhl	Óvóköteles Kindergarten- pflichtig	Tanköt-les Schul- pflichtig
	3-6 éves 3-6 Jahre alt	6-15 éves 6-15 Jahre alt		3-6 éves 3-6 Jahre alt	6-15 éves 6-15 Jahre alt
I.	2.141	5.933	Várbeli — Festung . .	244	754
II.	1.351	4.037	Tabáni — Taban . . .	848	2.115
III.	2.033	5.190	Krisztinavárosi — Chris- tinenstadt	1.049	3.064
Jobbpart — Rechtes Ufer	5.575	15.160	Vizivárosi — Wasser- stadt	890	2.809
IV.	848	2.573	Országúti — Landstrasse	461	1.228
V.	1.968	4.764	Óbudai — Altofen . . .	2.083	5.190
VI.	4.975	13.046	Belvárosi — Innere Stadt	848	2.573
VII.	6.056	15.447	Lipótvárosi I. — Leopold- stadt I.	1.015	3.013
VIII.	5.161	12.474	Lipótvárosi II. — Leopold- stadt II.	2.241	4.649
IX.	2.618	6.463	Terézvárosi — Theresien- stadt	3.522	9.822
X.	2.014	4.263	Erzsébetvárosi I. — Elisa- bethstadt I.	3.720	10.107
Balpart — Linkes Ufer .	23.640	59.030	Erzsébetvárosi II. — Elisa- bethstadt II.	2.501	5.666
Budapest	29.215	74.190	Józsefvárosi I. — Josef- stadt I.	725	2.201
			Józsefvárosi II. — Josef- stadt II.	2.089	5.408
			Józsefvárosi III. — Josef- stadt III.	2.347	4.865
			Ferencvárosi I. — Franz- stadt I.	657	1.950
			Ferencvárosi II. — Franz- stadt II.	1.961	4.513
			Kőbányai I. — Stein- bruch I.	1.766	3.844
			Kőbányai II. — Stein- bruch II.	248	419
			Összesen — Zusammen .	29.215	74.190
	Részletezés bel- és kül- telek szerint. Specificierung nach Intra- und Extravillan.				
I. Beltelek ¹⁾	1.471	4.302			
Kültelek	670	1.631			
II. Beltelek	1.257	3.809			
Kültelek	94	228			
III. Beltelek	1.823	4.667			
Kültelek	260	523			
Jobbpart beltelek Rechtes Ufer Intravillan .	4.551	12.778			
Kültelek — Extravillan	1.024	2.382			
V. Beltelek	1.501	3.916			
Kültelek	467	848			
VI. Beltelek	4.033	11.198			
Kültelek	942	1.848			
VII. Beltelek	4.992	12.917			
Kültelek	1.064	2.530			
IX. Beltelek	2.438	6.038			
Kültelek	180	425			
Balpart beltelek Linkes Ufer Intravillan .	18.973	49.116			
Kültelek — Extravillan	4.667	9.914			
Beltelek Intr.	23.524	61.894			
Budapest Kültelek Extr.	5.691	12.296			

1) Beltelek = Intravillan; Kültelek = Extravillan.

A főváros kerületeinek népszáma az 1891—1900-iki évtized minden egyes évére kiszámítva.

Die Bevölkerung der Bezirke, für die Jahre 1891 bis 1900 berechnet.

Év — Jahr	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Összesen Zusammen	Katonaság Militär	Mind- össze Haupt- summe
1891. Jan. 1.	33.882	29.212	29.371	28.059	38.525	88.534	89.801	92.327	42.647	19.879	492.237	14.147	506.384
1891. Jul. 1.	34.154	29.284	29.581	27.915	38.908	90.568	93.209	93.875	43.512	20.588	501.544	14.147	515.691
1892. »	34.700	29.279	30.001	27.627	39.674	94.686	100.027	96.971	45.242	22.007	520.164	14.147	534.311
1893. »	35.246	29.324	30.421	27.339	40.440	98.704	106.845	100.067	46.972	23.426	538.784	14.147	552.931
1894. »	35.792	29.035	31.145	27.051	41.206	102.772	111.442	105.533	48.702	24.695	557.403	14.147	571.550
1895. »	36.337	29.111	31.566	26.763	41.972	106.841	118.260	108.629	50.432	26.115	576.026	14.147	590.173
1896. »	36.883	29.156	31.986	26.475	42.738	110.909	125.078	111.725	52.163	27.534	594.647	14.147	608.794
1896. Nov. 15.	37.089	29.174	32.145	26.366	43.026	112.435	127.635	112.887	52.812	28.067	601.636	16.220	617.856
1897. Jul. 1.	37.429	29.201	32.406	26.187.	43.504	114.977	131.895	114.821	53.893	28.953	613.266	16.220	629.486
1898. »	37.974	29.246	32.826	25.899	44.270	119.045	138.712	117.917	55.623	30.372	631.884	16.220	648.104
1899. »	38.519	29.291	33.243	25.611	45.086	123.113	145.529	121.013	57.353	31.791	650.502	16.220	666.722
1900. »	39.064	29.336	33.663	25.323	45.802	127.181	152.346	124.109	59.083	33.210	669.120	16.220	685.340

A kompakt számok a népszámlálások eredményeit adják. — Die kompakten Ziffern sind Zählungsergebnisse.

Budapest székes főváros statisztikai hivatalának népszámlálási közleményei.

Irta dr. Kőrösy József.

III. közlemény.

Előleges jelentés az 1870-dik évi pesti népszámlálásról.

4 graphikus táblával.

Pest 1871. Ára 40 kr.

IV. közlemény.

Pest szabad királyi város az 1870. évben

A népszámlálás eredményei. 10 graphikus táblával.

Pest 1871. Ára 3 frt 50 kr.

XV. közlemény.

Budapest fővárosa az 1881. évben.

A népszámlálás és népleírás eredményei. 3 kötet. 9 grafikus táblával.

Budapest 1881—1883. Ára 9 frt 25 kr.

XXI. közlemény.

Az 1886. évi július hó elsején tartott népösszeírás
eredményei.

Budapest 1887. Ára 70 kr.

XXV. közlemény.

Budapest fővárosa az 1891. évben.

A népleírás és népszámlálás eredményei. 3 kötet 15 grafikus táblával.

Irták dr. Kőrösy József és dr. Thirring Gusztáv.

Budapest 1894—1898. Ára 7 frt 50 kr.

Plan du Dépouillement du Recensement de 1881
de la ville de Budapest.

Budapest 1881. Prix 1 franc.